

FUNDACJA
nowoczesna
Polska

Cyfrowa
Przyszłość

CYFROWA PRZYSZŁOŚĆ

KATALOG KOMPETENCJI MEDIALNYCH I INFORMACYJNYCH

Zrealizowano w ramach zadania finansowanego przez:

POLSKI INSTYTUT SZTUKI FILMOWEJ

NARODOWY
INSTYTUT
AUDIOWIZUALNY

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Honorowy patronat:

Ministerstwo
Administracji
i Cyfryzacji

MINISTER
EDUKACJI
NARODOWEJ

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Autorzy:

Anna Justyna Dąbrowska
Piotr Drzewiecki
Dorota Górecka
Anna Gruhn
Lechosław Hojnacki
Justyna Jasiewicz
Jarosław Lipszyc
Władysław Majewski
Ewa Murawska-Najmiec
Grzegorz Stunża
Kamil Śliwowski
Piotr Tafiłowski
Marcin Wilkowski
Michał Woźniak

Recenzja:

Dominik Batorski
Wojciech Burszta
Miroslaw Filiciak
Wiesław Godzic
Tadeusz Kowalski
Bronisław Siemieniecki

Redakcja merytoryczna: Dorota Górecka

Redakcja językowa: Dorota Kowalska

Projekt okładki i koncepcja graficzna: Mariusz Smolarek

© Fundacja Nowoczesna Polska

Układ, wybór i redakcja zbioru, teksty i materiały ilustracyjne

(o ile nie jest to wskazane inaczej) są dostępne na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 3.0. Treść licencji jest dostępna

na stronie: www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/

Wersja elektroniczna niniejszej książki dostępna jest na stronie

<http://nowoczesnapolska.org.pl/>

Fundacja Nowoczesna Polska

ul. Marszałkowska 84/92 lok. 125

00-514 Warszawa

fundacja@nowoczesnapolska.org.pl

<http://nowoczesnapolska.org.pl/>

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
I. Korzystanie z informacji	24
II. Relacje w środowisku medialnym	31
III. Język mediów	38
IV. Kreatywne korzystanie z mediów	44
V. Etyka i wartości w komunikacji i mediach	50
VI. Bezpieczeństwo w komunikacji i mediach	58
VII. Prawo w komunikacji i mediach	64
VIII. Ekonomiczne aspekty działania mediów	72

WSTĘP

1. Skąd pomysły na Katalog kompetencji?

Szczególnym problemem współczesności jest masowe upowszechnienie nieznanym poprzednim pokoleniom narzędzi usprawniających porozumiewanie się, zdalną współpracę i handel, rozpowszechnianie dzieł, idei, poglądów i opinii oraz ich ocenianie i komentowanie. Umiejętności konieczne do skutecznego posługiwania się tymi narzędziami nie są nabywane w wystarczającym stopniu w procesie edukacji, nie są również przekazywane dzieciom przez rodziców, którym niejednokrotnie trudniej nadążyć za szybko zmieniającymi się technologiami. Jednocześnie zaś trudno przecenić w dzisiejszym świecie rolę kompetencji medialnych i informacyjnych w dowolnym obszarze naszego życia; począwszy od sfery prywatnej, poprzez zawodową, a wreszcie w wymiarze obywatelskim.

Dlatego też celem programu „Cyfrowa Przyszłość” Fundacji Nowoczesna Polska jest wypracowanie **kompletnego programu edukacji medialnej i informacyjnej**, który mógłby być wdrażany w szkołach oraz innych instytucjach edukacyjnych, takich jak domy kultury czy biblioteki. Z końcem roku 2011 Fundacja opublikowała wyczerpujący raport o stanie edukacji medialnej i informacyjnej, definiujący szereg problemów wynikających z tego, jak mało wiemy o kompetencjach cyfrowych Polaków, w szczególności dzieci i młodzieży szkolnej, a także związanych z brakiem spójnego planu działań w tym obszarze, zarówno w systemie szkolnictwa formalnego, jak i w perspektywie kształcenia ustawicznego. Sytuacji nie poprawia rozproszenie odpowiedzialności za rozwój tych kompetencji pomiędzy szereg ministerstw i instytucji publicznych.

Jednym ze zdefiniowanych problemów był także brak dokumentów konkretyzujących zakres edukacji medialnej i informacyjnej. Różne urzędy i instytucje stosują nie tylko odmienne definicje, ale także posługują się różnymi terminami – edukacji medialnej, edukacji informacyjnej, edukacji audiowizualnej, wreszcie edukacji cyfrowej – na określenie tego samego bądź podobnego zestawu kompetencji. Oddzielny przypadek stanowi edukacja informatyczna. Ze względu na jej odmienny zakres, ujęty w podstawie programowej przedmiotów informatycznych na różnych etapach edukacyjnych, edukacja medialna i informacyjna nie ma na celu jej zastępowania, a jedynie jej rozwinięcie lub uzupełnienie. W pełni uznajemy kluczową rolę, jaką odgrywa kształcenie informatyczne w przygotowaniu do korzystania z mediów i rozwoju kompetencji medialnych i informacyjnych.

Wielość pojęć, którymi posługujemy się, mówiąc o edukacji medialnej i informacyjnej, częściowo wynika z przyczyn historycznych. Refleksja akademicka koncentrowała się na różnych kompetencjach odbiorczych i twórczych podzielonych ze względu na typ mediów – film, telewizję, sztuki piękne, literaturę itd.

W czasach konwergencji mediów, gdy wszystkie typy przekazów medialnych współistnieją ze sobą, podziały te bardzo wyraźnie straciły na znaczeniu. Temat kompetencji medialnych i informacyjnych był podejmowany w kilku ośrodkach akademickich, ale wyniki tej debaty w bardzo nikłym stopniu wpływają na kształt edukacji w Polsce.

Dlatego zespół specjalistów pracujący nad programem „Cyfrowa Przyszłość” przyjął jako istotne pojęcie „konwergencji kompetencji”, wskazując w ten sposób, iż nie da się obecnie efektywnie pracować w sferze edukacji medialnej i informacyjnej bez systemowego podejścia do problematyki kształtowania postaw twórczych i kompetencji korzystania z informacji w różnych jej formach.

Należy w tym miejscu wyjaśnić zależność pomiędzy **kompetencją a edukacją** medialną i informacyjną. W literaturze anglojęzycznej stosuje się pojęcie *media literacy education* lub też *information literacy education*. *Literacy* pierwotnie oznaczało umiejętność czytania i pisania, alfabetyzację, także pewną erudycję w zakresie dzieł literackich. Od XX w. termin ten, m.in. za sprawą Marshalla McLuhana, rozszerzono na umiejętność korzystania z mediów audiowizualnych (*audiovisual literacy*), a współcześnie także korzystanie z nowych mediów (*new media literacies*). Obecny w dokumentach Unii Europejskiej i UNESCO termin *literacy* tłumaczy się na język polski jako kompetencja, na określenie sprawności odbiorców i użytkowników technologii medialnej. Edukacja medialna i informacyjna ma prowadzić do osiągnięcia określonego poziomu tych kompetencji. Można zatem powiedzieć, że *media literacy* jest celem edukacji medialnej, podobnie jak celem edukacji informacyjnej jest *information literacy*.

Choć edukacja medialna i informacyjna jest od lat przedmiotem debaty akademickiej oraz jednym z priorytetów państwa, obecnym w dokumentach takich jak m.in. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego czy Polska 2030*, wciąż brakuje odpowiedzi na fundamentalne pytanie, czym edukacja medialna i informacyjna jest, jaki jest jej **zakres merytoryczny** i jakie konkretnie kompetencje należy rozwijać. Toczące się do tej pory dyskusje z pewnością przyczyniły się do popularyzacji tematu i powszechnego uznania jego istotnej wagi, niemniej jednak czas podjąć konkretne kroki zmierzające do jej praktycznego wdrożenia. Aby w sferze edukacji medialnej i informacyjnej uniknąć działań opartych w dużej mierze na intuicji, mających charakter wyrywkowy i cząstkowy, a często skupiających się na problemach marginalnych, konieczna jest operacjonalizacja tego pojęcia.

Dodatkowym problemem wynikającym z braku jasnego zdefiniowania kompetencji medialnych i informacyjnych jest brak możliwości zaplanowania i przeprowadzenia adekwatnych **badan** stanu tych kompetencji. Istniejące badania mają charakter

wyrywkowy. O ile jeszcze dość dobrze wiemy, z jakich technologii komunikacyjnych korzystają Polacy, o tyle już np. sposób ich wykorzystywania, rodzaje aktywności twórczych, efektywność czy bezpieczeństwo korzystania z informacji są badawczą *terra incognita*.

Dlatego Fundacja Nowoczesna Polska we współpracy z ekspertami edukacji medialnej i informacyjnej przygotowała niniejszy Katalog kompetencji. Chcemy bardzo wyraźnie podkreślić, że jest to praca pionierska, a więc siłą rzeczy nie ma charakteru zamkniętego i ostatecznego. Traktujemy nasz Katalog jako „wersję beta”, propozycję **skonkretyzowania pewnej problematyki**, która pozwoli na przeniesienie toczącej się debaty na nowy, praktyczny poziom. Nie rościmy sobie praw do formułowania opinii kategorycznych – wiemy, że choć dołożyliśmy wszystkich starań i zaangażowaliśmy wysokiej klasy specjalistów, to Katalog ten należy dalej rozwijać, uzupełniać i poprawiać. Dlatego publikujemy go na wolnej licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa – na tych samych warunkach 3.0 Polska (CC BY-SA)* – liczymy na to, że nie tylko my, ale także inne instytucje, włączając w to instytucje publiczne, będą go rozwijać, aktualizować i poddawać publicznej krytyce. Katalog powstawał z myślą o współczesnych użytkownikach, korzystających z dostępnych im technologii. Zdajemy sobie sprawę, że wraz z dynamicznym rozwojem tej dziedziny będzie on wymagał uzupełnień i dostosowania do zmieniających się warunków. Chcąc jednak rozmawiać o praktycznych umiejętnościach, musieliśmy oprzeć się na dzisiejszych technologiach, godząc się na ryzyko szybkiej dezaktualizacji naszej pracy.

Katalog kompetencji jest narzędziem, które pozwoli na budowę całościowego i spójnego zestawu **materiałów dydaktycznych** do prowadzenia edukacji medialnej i informacyjnej na różnych etapach nauczania oraz w ramach kształcenia ustawicznego. Proces ten zostanie zapoczątkowany przez Fundację Nowoczesna Polska już w tym roku, liczymy jednak, że dołączą do nas inne organizacje i instytucje zainteresowane tym polem działań. Szeroka baza materiałów dydaktycznych zostanie, podobnie jak Katalog, nieodpłatnie udostępniona na licencji CC BY-SA, co oznacza, że będzie można je swobodnie wykorzystywać, kopiować, rozpowszechniać i dostosowywać do własnych potrzeb. Wierzimy, że dostępność materiałów dydaktycznych przyczyni się do znaczącego wzrostu ilości działań prowadzonych w tym obszarze, a w rezultacie do podniesienia poziomu kompetencji medialnych i informacyjnych w polskim społeczeństwie.

2. Założenia metodologiczne

Koncepcja Katalogu kompetencji oparta jest na dwóch ujęciach, które są szczególnie ważne w perspektywie rozważań dotyczących nowych technologii: modelu dostępu do nowych mediów Jana van Dijka oraz modelu informacja – wiedza – mądrość Neila Postmana. Model van Dijka zawiera cztery poziomy dostępu do nowych mediów:

- motywacyjny (*motivational access*),
- materialny (*material access*),
- kompetencyjny (*skills access*),
- użytkowy (*usage access*).

Podstawową kwestią decydującą o korzystaniu z nowych technologii jest **motywacja** (dostęp motywacyjny) – to od niej zależą decyzje o zakupie komputera i połączenia sieciowego oraz zdobywanie umiejętności niezbędnych do używania odpowiednich aplikacji. Dopiero kolejną kwestią jest fizyczny dostęp do komputerów i internetu w domu, pracy, szkole lub innym miejscu (dostęp materialny), a także samo korzystanie z nich, gdyż dostęp nie musi jeszcze oznaczać użytkowania (szczególnie przy braku motywacji). Jako trzeci poziom van Dijk wyróżnia dostęp kompetencyjny, jako że korzystanie z komputerów i internetu wymaga odpowiednich kompetencji w zakresie obsługi oprogramowania, wyszukiwania informacji w sieci, oceny jej wiarygodności i przydatności oraz zdolności jej przetworzenia i wykorzystania do własnych celów. To właśnie ten poziom stanowi przedmiot rozważań niniejszego Katalogu. Z kolei czwarty, najwyższy, poziom dostępu do nowych technologii (dostęp użytkowy) stanowią rozmaite sposoby korzystania z komputerów i internetu, które mają wpływ na sytuację i szanse życiowe użytkowników. W ujęciu tym kluczowy element stanowi motywacja, która jest podstawą rozwoju umiejętności we wszystkich obszarach kompetencji. Użytkownik przede wszystkim musi czuć potrzebę korzystania z nowych mediów, dopiero później wkraczają umiejętności, które są do tego konieczne. Jednocześnie nawiązujemy do modelu Neila Postmana, który postulował wyraźne rozdzielenie informacji, wiedzy i mądrości, argumentując, że informacja to jedynie stwierdzenie pewnego zdarzenia zachodzącego w świecie, wiedza to zespół wielu takich informacji, zaś mądrość – umiejętność dostrzeżenia zachodzących pomiędzy nimi powiązań i prawidłowości oraz wyboru tego, co ważne i wartościowe, co bezpośrednio wiąże się z koncepcją kompetencji medialnych i informacyjnych.

Katalog opisuje kompetencje medialne i informacyjne rozwijane zarówno w procesie **edukacji formalnej**, jak i **kształcenia ustawicznego** (*life long learning*). Dla edukacji formalnej wyróżniliśmy szkołę podstawową (z podziałem na I i II etap

edukacyjny), gimnazjum, szkołę ponadgimnazjalną oraz szkolnictwo wyższe. Dodane zostało również wychowanie przedszkolne, które choć nieobowiązkowe, podkreśla wagę edukacji medialnej i informacyjnej dzieci już od najwcześniejszych etapów ich rozwoju.

Katalog jest pomyślany jako uzupełnienie obowiązujących podstaw programowych i w związku z tym należy go czytać równoległe do wytycznych dla przedmiotów takich jak język polski czy wiedza o społeczeństwie. Zagadnienia wprowadzane w ramach tych przedmiotów staraliśmy się pomijać, zakładając, że uczniowie zdobędą konieczną wiedzę w ramach innych zajęć.

Pomimo tego, że posłużyliśmy się kategoriami odnoszącymi się do kolejnych etapów edukacyjnych, niezwykle istotne jest, aby myślenia o edukacji medialnej i informacyjnej nie zawężać jedynie do szkolnych murów. Działania z zakresu edukacji medialnej i informacyjnej z powodzeniem mogą być prowadzone przez organizacje pozarządowe, domy kultury, biblioteki oraz inne instytucje edukacyjno-kulturalne. Zastosowany podział ma być jedynie wskazówką odnośnie treści programowych, które należy uwzględnić w działaniach skierowanych do dzieci i młodzieży w określonych grupach wiekowych.

W wielu dokumentach międzynarodowych¹ podkreśla się fakt, że edukacja medialna i informacyjna dotyczy w równej mierze dzieci i młodzieży, co dorosłych. W niniejszym Katalogu szczególną uwagę poświęciliśmy więc dorosłym, którzy kompetencje medialne i informacyjne rozwijają w ramach różnych form kształcenia ustawicznego, a także w sposób nieformalny. Ponieważ podział na grupy wiekowe nie znajdował tu już uzasadnienia, posłużyliśmy się podziałem ze względu na poziom zaawansowania, wyróżniając 3 kategorie: poziom minimalny, poziom optymalny i poziom mistrzowski.

Kompetencje medialne i informacyjne na poziomie **minimalnym** umożliwiają uczestniczenie w życiu społecznym za pośrednictwem mediów. **Optymalny** poziom kompetencji reprezentuje pełnoprawny uczestnik społeczeństwa informacyjnego, który nie tylko używa mediów, ale jest również w stanie współtworzyć rzeczywistość medialną. Wreszcie **mistrzowski** poziom kompetencji medialnych i informacyjnych pozwala na wywoływanie zmian i wywieranie wpływu na rzeczywistość przez media. Osoby o takim poziomie kompetencji potrafią organizować grupy użytkowników, są w stanie dzielić się wiedzą i doradzać innym oraz animować otaczającą je rzeczywistość.

---

1) Por. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie, 2006/962/WE, L 394/10 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:pl:PDF> (dostęp 06.04.12)

Kompetencje medialne i informacyjne opisane zostały poprzez spodziewane **efekty kształcenia** (*learning outcomes*). Konstrukcja Katalogu kompetencji została oparta o taksonomię celów B. Niemierki na dwóch poziomach – wiadomości i umiejętności. W konsekwencji za każdym razem odnoszono się do przyjętych w niej kategorii zapamiętywania i zrozumienia wiadomości oraz do umiejętności stosowanych w sytuacjach typowych i nietypowych.

W celu jasnej prezentacji omawianych kwestii, gdzie tylko było to możliwe, podaliśmy przykłady zastosowania tych kompetencji w praktyce. Należy jednak pamiętać, że nie wyczerpują one zakresu wiedzy i umiejętności w ramach danej kompetencji.

Opracowany Katalog opiera się na **strukturze piramidy**. Oznacza to założenie, że osoba wkraczająca na dany poziom edukacyjny posiada już kompetencje z poprzedniego, np. uczeń gimnazjum opanował już wiedzę i umiejętności sugerowane dla poziomu szkoły podstawowej w klasach 4-6. Dzięki temu możliwe było skoncentrowanie się jedynie na nowych, charakterystycznych dla danego poziomu kompetencjach. Należy również wyjaśnić, że Katalog wskazuje kompetencje uczniów kończących naukę na danym poziomie, np. w kategorii *gimnazjum* umieściliśmy kompetencje ucznia kończącego 3 klasę szkoły gimnazjalnej.

Chcielibyśmy również zwrócić uwagę na umowność granic w rozwoju dziecka, który nie przebiega liniowo i często odbywa się skokami. Dziecko może się bardzo szybko rozwijać w niektórych obszarach, w innych zaś potrzebuje więcej czasu. Zaproponowany zbiór kompetencji określa to, co dziecko może (nie zaś koniecznie powinno) osiągnąć na danym etapie, daje wskazówki co do potencjału dziecka na danym etapie rozwoju.

3. Struktura Katalogu

Konieczne jest poczynienie kilku wyjaśnień związanych z kształtem tego Katalogu. Po pierwsze, w wielu miejscach podejmowaliśmy decyzje arbitralne, wynikające z konieczności dokonania pewnych wyborów. Charakter taki ma m. in. podział na **pola tematyczne**. Zdajemy sobie sprawę, że można by tego podziału dokonać także w inny sposób, być może równie uzasadniony merytorycznie. Ponieważ musieliśmy tematykę edukacji medialnej i informacyjnej w jakiś sposób rozbić na pola tematyczne, by w ogóle poddać ją refleksji, zdecydowaliśmy się ostatecznie na podział na osiem podstawowych kategorii: *Korzystanie z informacji*, *Relacje w środowisku medialnym*, *Język mediów*, *Kreatywne korzystanie z mediów*, *Etyka i wartości w komunikacji i mediach*, *Prawo w komunikacji i mediach*, *Bezpieczeństwo w komunikacji i mediach* oraz *Ekonomiczne aspekty działania mediów*. Podział ten w wielu miejscach ma charakter uznaniowy, gdyż siłą rzeczy wiele zagadnień znajduje się

na pograniczu tych pól problemowych lub występuje w więcej niż jednym obszarze. Ponieważ jednak traktujemy Katalog jako rodzaj mapy, której jedną z najważniejszych zalet ma być czytelność, doszliśmy do wniosku, iż w imię tej przejrzystości lepiej jest dokonać podziałów na pola problemowe, nawet jeśli oznaczać to będzie konieczność podejmowania decyzji kontrowersyjnych, tak jak np. w przypadku wydzielenia osobnych obszarów „tworzenie” i „przetwarzanie”. Zdajemy sobie sprawę, że w rzeczywistości nie da się tych dwóch (oraz wielu innych) aspektów traktować całkiem rozdzielnie, zdecydowaliśmy się jednak na umowny podział, mając na celu nie przeciwstawianie sobie tych pojęć, ale ułatwienie nawigacji po tak obszernym materiale. Wierzymy także, że kształt podziału na pola problemowe i kompetencje nie ma charakteru ostatecznego, jest zaledwie punktem wyjścia do dalszych prac i w toku późniejszych konsultacji podlegać będzie zmianom.

Jednym z nielicznych normatywnych dokumentów, jakie mieliśmy do dyspozycji, była rekomendacja Komisji Europejskiej, wskazująca w dokumencie „Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym”² jako priorytetowe następujące zagadnienia edukacji medialnej i informacyjnej:

- łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów, od gazet po społeczności wirtualne;
- aktywne korzystanie z mediów poprzez, między innymi, interaktywną telewizję, używanie wyszukiwarek internetowych albo udział w społecznościach wirtualnych i lepsze wykorzystywanie potencjału mediów w dziedzinie rozrywki, dostępu do kultury, międzykulturowego dialogu, uczenia się i codziennych zastosowań (np. poprzez korzystanie z biblioteki, podcast);
- krytyczne podejście do mediów odnośnie ich jakości i treści (np. zdolność oceny informacji, stosunek do reklam w różnych mediach, skuteczne i bezpieczne używanie wyszukiwarek);
- kreatywne używanie mediów, skoro stale rosnąca liczba Europejczyków tworzy i rozpowszechnia obrazy, informacje i treści dzięki ewolucji technologii medialnej i ciągłemu zwiększaniu znaczenia internetu jako kanału dystrybucji;
- rozumienie ekonomii mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością rynku mediów;

---

2) Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, Komunikat komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, COM/2007/0833 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0833:FIN:PL:PDF> (dostęp 06.04.12)

- świadomość w zakresie zagadnień związanych z prawami autorskimi, które są niezbędne dla „kultury legalności”, w szczególności dla młodszej generacji występującej zarówno jako konsumenci, jak i producenci treści.

Pracując nad Katalogiem kompetencji medialnych i informacyjnych, świadomie postanowiliśmy oprzeć się na rekomendacjach Komisji Europejskiej. Zdając sobie sprawę z tego, że Komisja wskazuje jedynie **kierunki priorytetowe**, dokonaliśmy przy tym jednak niezbędnych uzupełnień i uszczegółowień. Choć komunikat Komisji ma jedynie charakter ogólny i kierunkowy, tym niemniej osiem pól problemowych, na które podzieliliśmy kompetencje medialne i informacyjne, odpowiada wytycznym Komisji w tym zakresie i nie pozostawia bez adekwatnych propozycji żadnego z priorytetowych problemów związanych z komunikacją za pośrednictwem mediów. W dalszej części dokładniej opisujemy każdy z wyróżnionych ośmiu obszarów.

4. Opisy obszarów tematycznych

I. Korzystanie z informacji

Kategoria Korzystanie z informacji na poziomie ogólnym odpowiada koncepcji kompetencji informacyjnych (*information literacy*), które definiuje się jako zespół wiedzy i umiejętności warunkujących efektywne korzystanie z zasobów informacyjnych, od momentu rozpoznania luki informacyjnej, przez zdefiniowanie potrzeby informacyjnej, wybór źródeł informacji, wyszukanie w nich pożądanych wiadomości i krytyczną ich ocenę, aż po wykorzystanie ich w swojej pracy i przedstawienie odbiorcom w odpowiedniej formie. Znaczenie kompetencji informacyjnych jest niepodważalne, jako że stanowią one – obok przygotowania do procesu kształcenia ustawicznego – jeden z kluczowych warunków uczestnictwa obywatela w społeczeństwie informacyjnym oraz decydują o jego rozwoju. Kompetencje te nabierają szczególnego znaczenia zwłaszcza w perspektywie rozwoju nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz lawinowego rozwoju elektronicznych źródeł informacji. Powszechne stosowanie takich pojęć, jak szum informacyjny, dezinformacja czy przeciążenie informacyjne, świadczy o tym, że informacja nie tylko otacza każdego człowieka, ale nierzadko może też osaczać. A to z kolei oznacza, że każdy człowiek powinien posiadać zespół umiejętności i wiedzy, pozwalający na sprawne korzystanie z zasobów informacyjnych. Umiejętności te można pogrupować w kilku obszarach.

Pierwszy z wyróżnionych obszarów jest w swej istocie najściślej związany z problematyką **źródeł** informacji i dotyczy takich zagadnień jak znajomość tychże źródeł oraz umiejętność wyboru takich, które będą najbardziej odpowiednie przy realizacji danego zadania. Chodzi tu zatem o ogólne „orientowanie się” w dostępnych źródłach

informacji oraz umiejętność wybrania takich, które zarówno pod względem wiarygodności, łatwości dostępu, jak i dostosowania do wieku użytkowników będą najbardziej odpowiednie w przypadku realizacji danego zadania.

Drugi obszar dotyczy już samego procesu korzystania z wybranych źródeł, a zatem bezpośredniego wyszukiwania informacji. W obszarze tym zawarto problematykę związaną z umiejętnością budowania odpowiednich strategii oraz wyborem odpowiednich technik wyszukiwania informacji, a zatem takie umiejętności jak np. zawężanie wyników wyszukiwania, stosowanie operatorów logicznych itp.

Obszar trzeci, który wydaje się mieć szczególne znaczenie zwłaszcza w kontekście stale powiększających się zasobów informacyjnych, dotyczy podejścia krytycznego. W tym zbiorze zagadnień ujęto zarówno krytyczną ocenę źródeł jak i samych informacji oraz procesy weryfikacji i ewaluacji informacji.

Obszar czwarty zawiera z kolei kwestie związane z wykorzystaniem informacji i zarządzaniem informacją. Pole to mieści takie zagadnienia jak organizowanie i klasyfikowanie informacji na własny użytek, zapisywanie i ulepszanie wyników pracy, jak również prezentowanie jej w formie, która najbardziej odpowiada potrzebom odbiorców.

II. Relacje w środowisku medialnym

W kontekście mediów jednostka wchodzi w relacje z innymi użytkownikami, nawiązuje relacje typu użytkownik – otoczenie oraz relacje pomiędzy grupami i wewnątrz grupy. Specyficzną formą relacji jest również stosunek jednostki do grupy.

Zastanawiając się nad modelem komunikacji przez media można stwierdzić, iż do opisu badanej rzeczywistości nie wystarcza już dziś tradycyjny schemat „nadawca –> odbiorca”. Proces ten odbywa się obecnie wielokierunkowo i w różnych modelach: „jeden – do – jednego” (komunikowanie prywatne), „jeden – do – wielu” (np. komentarz na portalu społecznościowym), „wielu – do – jednego” (np. reakcja na wcześniej umieszczony komentarz) oraz „wielu – do – wielu” (np. dyskusja na forum), w którym każdy może być zarówno nadawcą, jak i odbiorcą komunikatów. Jednostka nawiązuje relacje w ramach grupy lub też z otoczeniem o różnym charakterze oraz stopniu trwałości. Do opisu kompetencji niezbędnych do tworzenia relacji odpowiadających celom stawianym przez jednostkę wyróżnione zostały trzy podstawowe zagadnienia: wizerunek, komunikacja i otoczenie.

a) Wizerunek

Wizerunek człowieka w sieci kształtuje się analogicznie do jego wizerunku w tradycyjnie rozumianej przestrzeni społecznej. W różnych kontekstach własnej aktywności w sieci i poza nią miewamy różne wizerunki. Zmieniają się one w czasie. Nie zawsze

jesteśmy w wystarczającym stopniu świadomi naszego wizerunku, jego zasięgu oraz zakresu naszego wpływu na jego kształt. Wizerunek sieciowy powstaje jako suma licznych, czasem celowych i świadomych, a czasem przypadkowych informacji, agregowanych coraz skuteczniej przez zaawansowane mechanizmy wyszukiwawcze, ewoluując do postaci rozproszonego portfolio. Wizerunek w sieci staje się coraz ważniejszą częścią naszego wizerunku osobistego. Może silnie wpływać na nawiązywanie, podtrzymywanie, dynamikę i rozpad relacji bezpośrednich, od zupełnie prywatnych i intymnych do służbowych i publicznych włącznie. Jego powstawanie i dynamika ma jednak swoją specyfikę. Bezprzykładowy zasięg informacji w sieci z jednej strony daje duże możliwości kształtowania wizerunku lub tworzenia wielu wizerunków kontekstowych. Z drugiej strony – rosną wymagania odnośnie świadomości, odpowiedzialności oraz kompetencji potrzebnych do świadomego i skutecznego kształtowania własnego wizerunku oraz utrzymania w ryzach jego dynamiki wynikającej i z naszych różnorodnych zachowań w sieci (jak np. dzielenie się artefaktami lub opiniami), i z aktywności osób trzecich (jak np. publikacje artefaktów lub opinii choćby tylko przypadkowo powiązanych z nami).

b) Komunikacja

Komunikacja przez media wprowadza wiele ograniczeń związanych ze specyfiką medium a często nieuświadomianych przez użytkowników. Kwestie związane z jakością komunikatu (literówki, specyficzne słownictwo) czy rozróżnianiem komunikacji formalnej i nieformalnej są podstawowym wskaźnikiem kompetencji użytkowników. Anonimowość czy też pozorna anonimowość części kontaktów za pośrednictwem internetu ośmiela, konieczna jest jednak szeroko rozumiana odpowiedzialność za własne zachowanie, podobnie jak w komunikacji bezpośredniej. Komunikacja w sieci służy także w dużym stopniu podtrzymywaniu relacji z osobami, które już znamy, ważne jest więc również uwzględnienie konsekwencji przeniesienia relacji bezpośrednich w świat mediów.

c) Otoczenie

Internet i technologie mobilne stały się pełnoprawną częścią przestrzeni społecznej, w której ludzie spotykają się i nawiązują relacje. Jest to więcej niż tylko medium; to raczej rozszerzenie naszego naturalnego otoczenia. Aby odnaleźć się w tym nowym środowisku, trzeba posiadać szereg specyficznych umiejętności, które pozwolą na świadome uczestnictwo w życiu społecznym.

III. Język mediów

Klasycznie dotąd pojmowany alfabetyzm jako umiejętność czytania i pisania poszerzono w poł. XX wieku o nowe zjawiska kultury audiowizualnej. Zaczęto mówić o gramatyce filmu i telewizji. Twórcy tego ujęcia (Culkin, McLuhan), byli przekonani, że media audiowizualne to nowe języki ludzkości funkcjonujące na podobnej zasadzie jak język angielski. Trzeba się ich uczyć tak, jak kształci się umiejętności językowe rozumiane w tradycyjny sposób. Pierwszy etap polega na poznawaniu „alfabetu”, kolejne dotyczą kształcenia w zakresie nowej „literatury”. Koniec XX w. przyniósł z kolei koncepcję new media literacies (Jenkins, Gee), czyli pojmowania również takich przekazów medialnych jak gry komputerowe czy blogi w kategoriach nowych języków. Współcześnie przez media literacy rozumiemy kompetencje medialne w ogólności, ale pierwotne znaczenie terminu miało związek z językową naturą mediów.

Takie ujęcie problematyki mediów ma również swój związek z tradycją semiotyczną i hermeneutyczną w pojmowaniu zjawisk kultury. Kluczowym pojęciem jest tutaj „tekst”, przez który rozumiemy nie tylko przekaz pisany czy drukowany, ale każdy wytwór działalności kulturalnej człowieka – od rzeźby i malarstwa, przez film, aż po produkcje multimedialne. Omawiając te zagadnienia będziemy mieli na względzie to poszerzone rozumienie języka i tekstu. Szczegółowo dotyczy to następujących kategorii analitycznych:

a) Językowa natura różnych mediów

Elementami języka mediów są nie tylko słowa, ale również dźwięki, obrazy i przekazy multimedialne, integrujące w sobie zarówno teksty w klasycznym ujęciu, jak i nowe formy audiowizualne. w tej kategorii chcemy również wskazywać na przemiany kulturowe związane z dematerializacją przekazów, ich uniezależnieniem się od nośników w epoce cyfryzacji. Współczesne pojęcie książki i prasy to nie tylko drukowany wolumin, ale coraz częściej e-book dostępny na specjalnym czytniku czy tablecie. Z jednej strony będziemy dostrzegać ciągłość kulturową i związki mediów cyfrowych z tekstem, z drugiej zaś przemiany w organizacji tekstu i sposobu jego lektury w epoce nowych mediów. Podkreślić trzeba także zjawisko konwergencji, upodabniania się gatunkowego różnych form przekazu i ich integracji semiotycznej w epoce nowych mediów. Szczególnie wyraźnie widzimy to, analizując fenomen hipertekstowej natury internetu czy też śledząc postępującą wizualizację i tabloidyzację prasy drukowanej, co wpływa na język przekazu i sposób jego odbioru.

b) Funkcje komunikatów medialnych

W naszej analizie będziemy wskazywać również na fundamentalną potrzebę różnicowania funkcji komunikatów medialnych, co ma znaczenie już od najmłodszych

lat edukacji medialnej. Twórcy przekazów często zachęcają nas do określonej działalności, udzielenia poparcia jakiejś idei lub zakupu danego produktu. Ma to miejsce również w przekazach kierowanych do dzieci, jak np. w reklamach nadawanych przed emisją bajek telewizyjnych. Coraz mniej komunikatów pełni współcześnie funkcję wyłącznie informacyjną: dzisiaj często łączy się funkcje informacyjne i rozrywkowe, co ilustruje między innymi zjawisko *infotainment* – tworzenia przekazów informacyjnych w rozrywkowej formie. Stanowi to istotną konkurencję dla przekazu wiedzy w szkole, która ze względu na ograniczanie się do sfery poznawczej i informacyjnej kulturowo nie jest w stanie sprostać konkurencji ze strony medialnej rozrywki.

Szczególnie istotne wydało nam się rozróżnienie pomiędzy informacją, perswazją a rozrywką we współczesnej kulturze medialnej. Typologię uzupełniliśmy o pojęcie funkcji interkomunikacyjnej. To rodzaj komunikatu, który podkreśla naszą podwójną rolę odbiorców i twórców, nasze równouprawnienie we współczesnych aktach komunikacji. Klasyczną formą tej komunikacji jest dialog, dzisiaj obejmujący również „rozmowę”, jaka dokonuje się w środowisku wirtualnym, na forach internetowych, czatach czy portalach społecznościowych. Użytkownik internetu z odbiorcy staje się nadawcą, współtworzy przekazy medialne. Współczesny użytkownik powinien więc nie tylko poprawnie dekodować komunikaty medialne, odczytywać je krytycznie, rozpoznawać intencje nadawcy, ale też samemu potrafić formułować przekaz zgodnie z określonym kodem. W takim ujęciu funkcja interkomunikacyjna obejmuje już nie tylko konsumpcję przekazów, ale też coraz częściej ich tworzenie przez użytkowników przy wykorzystaniu interakcyjnego potencjału nowych mediów.

c) Kultura komunikacji medialnej

W naszej analizie wskazywać będziemy również na konieczność kształcenia osobistej kultury językowej ze względu na osobę, do której ma być zaadresowany przekaz (rodzica, nauczyciela, rówieśnika). Będziemy zwracać uwagę na estetykę przekazu i potrzebę przeciwdziałania wulgaryzacji, jaką ujawnia lektura forów internetowych i komentarzy internautów. Wreszcie będziemy podkreślać znaczenie przekazów niewerbalnych w kulturze audiowizualnej, od emotikonów do mowy ciała, wskazywać na potrzebę kształcenia także w tym zakresie.

IV. Kreatywne korzystanie z mediów

Tworzenie komunikatów z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi cyfrowych jest jedną z podstawowych form aktywności ludzi korzystających z internetu. Nowe usługi, sprzęty i oprogramowanie pozwalają nie tylko na samodzielne tworzenie nowych treści, ale również ich przetwarzanie, także z wykorzystaniem zasobów wcześniej opublikowanych. W kulturze remiksu wszystko, co dostępne w formie cyfrowej

– a także analogowej po poddaniu digitalizacji – może stanowić zasób do tworzenia nowych treści. Tworzenie i przetwarzanie z zasobów sieciowych i pozasieciowych wiąże się także z kwestią prezentacji treści. Szeroko rozumiane tworzenie jest często czynnością społeczną; przygotowywanie treści, przetwarzanie opublikowanych zasobów i prezentowanie treści w internecie często wymaga współpracy z innymi użytkownikami. Te trzy przeplatające się kategorie można rozpatrywać bardziej szczegółowo. Ich wyodrębnienie, coraz trudniejsze w hipermedialnej przestrzeni sieci, może być przydatne w trakcie budowania materiałów edukacyjnych odwołujących się do niniejszego opracowania. W tym rozdziale posługujemy się pojęciami multimediiów, rozumianych jako połączenie różnych form medialnych oraz komunikaty zbudowane z różnych mediów (np. *digital storytelling* – cyfrowe narracje będące *de facto* krótkimi filmami, do tworzenia których wykorzystuje się dźwięk, zdjęcia, fragmenty filmowe, tekst) oraz hipermediów, czyli komunikatów złożonych z różnych mediów, opartych na hipertekstowej architekturze (tj. zbudowanych z tzw. leksji, czyli najmniejszych fragmentów hipertekstu, połączonych ze sobą hiperłączami).

a) Tworzenie

Tworzenie rozumiemy jako budowanie komunikatów bez korzystania z wcześniej przygotowanych i/lub znalezionych zasobów. Może się ono składać z czynności kilku rodzajów. Przede wszystkim jest to budowanie prostych komunikatów, czyli tworzenie przekazów złożonych z mediów jednego typu, np. tekstu pisanego, fotografii, wideo, grafiki, dźwięku. Wiąże się z tym konieczność opanowania umiejętności obsługi odpowiednich narzędzi. To także budowanie złożonych komunikatów multimedialnych i hipermedialnych na bazie samodzielnie przygotowanych części składowych: pojedynczych tekstów medialnych, tzw. leksji. Ostatni obszar to grupowe tworzenie złożonych komunikatów, np. prezentacji multimedialnych, cyfrowych narracji (ang. *digital storytelling*) czy archiwów treści publikowanych w sieci.

b) Przetwarzanie

Przetwarzaniem nazywamy budowanie komunikatów z wykorzystaniem wcześniej przygotowanych i/lub znalezionych zasobów, jak również tworzenie unikatowych treści stanowiących bazę lub uzupełnienie dla elementów pozyskanych z innych źródeł. To działania związane z łączeniem własnych, znalezionych lub wcześniej przetworzonych treści w większe całości, a także modyfikacja prostych komunikatów, np. tekstu pisanego, wideo, grafiki, dźwięku. W tej kategorii mieści się też miksovanie, czyli tworzenie multimediiów i hipermediów na bazie istniejących zasobów, również w połączeniu z tworzeniem niektórych części składowych. Przetwórczym działaniem jest również digitalizacja, polegająca na zmianie formatu analogowego na cyfrowy. Ostatni obszar to produkcja materiałów edukacyjnych publikowanych

w sieci, np. przygotowywanie materiałów na blogu, wiki i za pomocą innych narzędzi pod kątem uczenia innych.

c) Prezentowanie

Prezentowanie to upublicznianie komunikatów przygotowanych on-line i/lub off-line (wytworzonych lub przetworzonych). Obejmuje ono działania związane z publikowaniem treści, polegającym na publikacji pojedynczych mediów; tekstu, zdjęć i grafiki, wideo, dźwięku. Tutaj również ważna jest umiejętność obsługi narzędzi do prezentacji synchronicznych i asynchronicznych, zarówno w sieci, jak i poza nią, a także tworzenie multimedialnych prezentacji. Do tej kategorii należy też budowanie prezentacji, archiwów, narracji w formie hipertekstowej, złożonych z leksji zawierających różnorodne media, tworzenie edytowalnych komunikatów w ramach pracy grupowej (np. na bazie wiki, edytorów on-line) oraz korzystanie z narzędzi umożliwiających autoprezentację w sieci.

V. Etyka i wartości w komunikacji i mediach

Przygotowywany przez nas Katalog pozostałby niepełny, gdyby zabrakło w nim wyraźnego odniesienia do kompetencji etycznych. Opanowanie technicznych i społecznych umiejętności to za mało. Powszechnie dziś dostępne narzędzia komunikacyjne same w sobie nie nakładają na użytkownika żadnych etycznych zobowiązań. Regulaminy wielu usług narzucają mu ograniczenia wynikające przede wszystkim z komercyjnej polityki usługodawcy i obowiązujących powszechnie przepisów prawa. Poza zasięgiem technicznych i formalnych regulacji w społecznym komunikowaniu się pozostaje sfera, w której to użytkownik sam wyznacza sobie ograniczenia i definiuje wartości w komunikacji. Zaproponowany w Katalogu zestaw kompetencji etycznych i wartości w korzystaniu z mediów ma za zadanie przede wszystkim silnie zaakcentować konieczność osobistej pracy nad tą sferą przez każdego odbiorcę edukacji medialnej i informacyjnej. Naturalnie, zadania tego nie należy stawiać obok rozwoju konkretnych umiejętności technicznych czy kulturowych, refleksja na temat etyki powinna nakładać się na każdą z nich.

Wyzwaniem w budowaniu katalogu kompetencji etycznych jest skomplikowany status etyki jako przedmiotu w edukacji formalnej. O ile definiując oczekiwane umiejętności techniczne odwołać się można do podstawy nauczania przedmiotów informatycznych (obowiązkowych i powszechnych), o tyle w przypadku etyki trudno to zrobić.

Ważnym problemem jest także kwestia definiowania wartości, jakie mają zostać przyjęte przez odbiorców edukacji. Podstawa programowa etyki odwołuje się do podstawowych pojęć etycznych takich jak prawda, sprawiedliwość, uczciwość itp. My proponujemy również odniesienia do wartości naszym zdaniem kluczowych

w perspektywie mediów i komunikacji, takich jak wolność słowa, otwartość treści, współpraca między użytkownikami.

Katalog kompetencji etycznych został podzielony na cztery części:

a) Komunikacja i media jako przedmiot refleksji etycznej – w tej części naszkicowano ogólną ewolucję kompetencji etycznych w perspektywie mediów. Jej docelowym efektem jest wypracowanie własnego pozytywnego modelu zasad i postaw etycznych w komunikacji.

b) Wyzwania etyczne a treści mediów i komunikacji – ta część Katalogu opisuje kompetencje w rozpoznawaniu wartości w przekazach medialnych i wartości w komunikowaniu. Zaakcentowaliśmy tu m.in. konieczność zrozumienia wartości dostępu do informacji, wartości wolności słowa i pluralizmu mediów, dobra wspólnego widzianego m.in. w otwartości zasobów, wolnych licencjach i hakowaniu. Odwołujemy się do pojęcia etyki dziennikarskiej, rozszerzając je na innych nadawców treści, którymi mogą być nie tylko dziennikarze, ale też blogerzy czy osoby komentujące w internecie lub publikujące tam swoje zdjęcia.

c) Kompetencje etyczne dotyczące relacji w mediach – akcentują głównie wartość prywatności, zasad dialogu w mediach, potencjał współpracy i dzielenia się oraz odwołują się do pojęcia netykiety.

d) Normy prawne w mediach i komunikacji – wskazują przede wszystkim na problem kształtowania postaw i wartości poza (ponad) obowiązującym systemem prawnym, który nie zawsze odpowiednio szybko reaguje na wyzwania pojawiające się w zmediatyzowanym życiu społecznym.

VI. Bezpieczeństwo w komunikacji i mediach

Bezpieczeństwo w dobie cyfrowej jest tematem niezmiernie skomplikowanym. Z racji pojawiania się ciągle nowych technologii i związanych z nimi zagrożeń oraz z powodu świeżości tego tematu (przekładającej się w wielu przypadkach na brak utartych schematów i sprawdzonych rozwiązań), trudno jest stworzyć zamknięty katalog kompetencji w tym obszarze.

Należy wziąć tu pod uwagę również nierówność możliwości między użytkownikami a dużymi dostawcami usług, wielość kierunków, z których mogą pojawiać się zagrożenia, różnorodność tych zagrożeń oraz bardzo subtelne nieraz różnice między sytuacją bezpieczną a sytuacją niebezpieczną.

Na kompetencje w zakresie bezpieczeństwa w komunikacji i mediach składają się: świadomość podobieństw, różnic oraz wzajemnych wpływów komunikacji bezpośredniej i tej prowadzonej przez media, umiejętność tworzenia i zarządzania wieloma odrębnymi wizerunkami on-line; minimum wiedzy dotyczącej prawa

oraz technik komunikacji elektronicznej, a także świadomość zagrożeń wynikających z potencjalnego uzależnienia.

Konsekwencje zaniedbywania pewnych aspektów związanych z bezpieczeństwem korzystania z mediów mogą objawić się szybko lub też zemścić się na użytkowniku po wielu latach. Mogą być spektakularne (jak wykradzenie krytycznie ważnych danych z niechronionego komputera), mogą być subtelne (jak poznanie sieci znajomych innej osoby dzięki monitorowaniu komunikacji, np. w portalach społecznościowych). Potrzebny jest zawsze kompromis pomiędzy wygodą a bezpieczeństwem w danej sytuacji komunikacyjnej, co oznacza, że niemożliwe jest zaoferowanie konkretnego zbioru porad mających zapewnić pełne bezpieczeństwo. Decyzje dotyczące takich kompromisów powinny jednak być podejmowane w sposób możliwie świadomy.

W związku z tym katalog przykładów, na które powołujemy się w dokumencie, nie może być traktowany jako zamknięty. Przykłady są jedynie ilustracją mającą ułatwić zrozumienie intencji stojących za konkretnymi opisami kompetencji, należy je traktować jako cząstkowe i starać się znaleźć inne, podobne, już samodzielnie. Niezmiernie ważne jest też, by zdawać sobie sprawę z podstawowej prawdy: bezpieczeństwo nie jest stanem trwałym – jest procesem.

W obrębie tematu bezpieczeństwa można wyróżnić kilka (blisko ze sobą związanych i przenikających się wzajemnie) obszarów:

- ochrona prywatności i wizerunku
- nadzór nad siecią
- anonimowość
- bezpieczeństwo komunikacji, pracy i transakcji
- uzależnienia i higiena korzystania z mediów.

VII. Prawo w komunikacji i mediach

Nauczanie elementów prawa musi obejmować dwa aspekty: podstawowe, ponadczasowe zasady demokratycznych relacji społecznych oraz najważniejsze aktualne normy ustawowe. W obszarze edukacji medialnej i informacyjnej dotyczy to w szczególności zakresu i znaczenia praw i wolności obywatelskich, ochrony własności, osobistych praw autorskich, materialnych praw wyłącznych, prywatności, poszanowania godności, unikania wszelkich form dyskryminacji. Pojęcia te z jednej strony wykraczają poza obszar edukacji medialnej i informacyjnej, a z drugiej w naturalny sposób są omawiane i wpajane we wszystkich częściach programu, w szczególności w obszarze bezpieczeństwa, ekonomicznych aspektów działania mediów i etyki. Na tym tle zadaniem obszaru prawo w niniejszym Katalogu jest przełożenie ogól-

nych zaleceń i reguł na związane z nimi zasady stosunków prawnych, źródła prawa i wynikające z nich normy. Innymi słowy, dzięki temu zakresowi programu uczeń powinien:

- wiedzieć, do czego ma prawo, co jest dozwolone, a co jest zakazane,
- umieć wyszukać odpowiednie normy prawne i sprawdzić, co jest w nich zapisane w związku z konkretnym problemem oraz
- rozumieć, jaki jest cel tych norm, jakie są przesłanki ich wprowadzenia oraz jakie i czyje interesy one chronią.

Wraz z rozwojem społeczeństwa informacyjnego trwa proces opracowywania i wdrażania zupełnie osobnych, niezależnych od ogólnie obowiązujących, specyficznych dla komunikacji elektronicznej norm prawnych. W miarę upowszechniania się nowych metod komunikowania się konieczne jest dostosowanie do nich ponadczasowych, ogólnych norm, ale proces ten jest opóźniany m. in. ze względu na potrzebę zgromadzenia społecznych doświadczeń, pozwalających zrozumieć otwierające się nowe możliwości i zagrożenia. Istotną rolę odgrywa również obrona swoich interesów przez grupy, które były beneficjentami dotychczasowych form komunikowania i związanych z nimi regulacji.

Na tym tle nauczanie konkretnych norm wiąże się z ryzykiem większym niż w innych dziedzinach. Nauczając prawa zawsze trzeba liczyć się z tym, że konkretne zapisy prawne ulegną zmianie, zanim dany uczeń zdąży ukończyć cykl swego wykształcenia. W obszarze edukacji medialnej i informacyjnej ryzyko to jest szersze: zmianie mogą ulec i zapewne ulegną nie tylko konkretne zapisy, ale również istotne elementy systemów pojęciowych, na podstawie których zapisy te zostały sformułowane.

Równocześnie nie można zrezygnować ze wskazywania i omawiania poszczególnych norm, gdyż właśnie ze względu na niepełne ich dopasowanie do wkraczających w nasze życie nowych narzędzi technicznych poprawne ich interpretowanie w kontekście sytuacji związanych ze stosowaniem tych narzędzi staje się szczególnie trudne. Wiąże się to ze zwiększonym ryzykiem dwojakiego rodzaju: mimowolnym naruszeniem prawa z wynikającymi z tego surowymi konsekwencjami lub ze zbyt łatwym rezygnowaniem z egzekwowania przysługujących nam praw.

VIII. Ekonomiczne aspekty działania mediów

Ekonomiczne aspekty działania mediów w kontekście kompetencji medialnych i informacyjnych koncentrują się na takich zagadnieniach jak: informacja, pluralizm i koncentracja mediów, konkurencja rynkowa, wpływ finansowania i regulacji na organizację i treści mediów, reklama i procesy komercjalizacji, a także rola mediów publicznych i prywatnych. W Konstytucji RP znajduje się zapis o prawie

obywatela do informacji. Prawo to egzekwowane jest nie tylko poprzez obecność mediów, ale i działania obywateli, którzy dzięki nowoczesnym technikom komunikacji i dostępowi do internetu zyskali możliwość komentowania wydarzeń oraz samodzielnego zbierania, tworzenia i publikowania informacji. Coraz trudniej zachować tradycyjny podział na media i ich odbiorców, ponieważ użytkownicy porzucili rolę biernych obserwatorów. W tej sytuacji tym bardziej niezbędne staje się zrozumienie wpływu ekonomii na rynek mediów (tworzony również przez użytkowników) oraz wpływu regulacji prawnych na funkcjonowanie i przyszłość finansową mediów. Odwołując się choćby do wydarzeń z początku 2012 roku, można zaobserwować, jakie znaczenie dla mediów oraz, co najważniejsze, dostępu do informacji może mieć umowa handlowa typu ACTA. Nie jest to przypadek jednostkowy – w zglobalizowanym świecie coraz częściej podejmowane działania systemowe (w tym także regulacyjne) mają charakter międzynarodowy. Złożone zagadnienia, które składają się na ekonomiczne aspekty działania mediów, zostały ujęte w czterech ząębających się kategoriach:

a) Rynek mediów, rozumiany jako całokształt relacji między jego podmiotami – przedsiębiorstwami medialnymi, użytkownikami, reklamodawcami i regulatorami. Kategoria ta zwraca uwagę na różne rodzaje mediów oraz role pełnione przez uczestników rynku, a także wynikające z tego konsekwencje. Wprowadza się tu pojęcie pluralizmu, koncentracji, konsolidacji rynku mediów oraz barier wejścia na ten rynek.

b) Informacja jako dobro ekonomiczne. W obszarze tym podkreśla się kluczową rolę, którą (szczególnie w świecie cyfrowym) odgrywa informacja. Zmniejszeniu ulega również asymetria informacyjna, choć informacje pozyskiwane są z wielu różnych źródeł, a media tradycyjne powoli tracą monopol na zdobywanie i przekazywanie informacji. Ze względu na jej wagę, często podejmowane są dyskusje na temat ceny informacji. Należy jednak pamiętać, że nie wynika ona z jej wartości, dlatego rzadko kiedy płaci się za nią bezpośrednio. W niektórych modelach biznesowych mediów pobierana jest opłata za rozszerzony i szybszy dostęp do niektórych informacji (np. serwisy giełdowe), ale pozostaje to raczej wyjątkiem niż zasadą. Obszar tej kategorii bezpośrednio wiąże się z zagadnieniami własności intelektualnej oraz jej wpływu na modele biznesowe. Tradycyjne media starają się bronić swojej pozycji poprzez pobieranie opłat za wykorzystanie tworzonych treści, jednak spór o to, czy informacja podlega prawu autorskiemu, pozostaje w najlepszym wypadku nierozstrzygnięty. Rozszerzeniu ulega kategoria twórców, dlatego coraz częściej zadaje się pytanie nie tylko o aktualność, ale i zasadność prawa autorskiego oraz innych prawnych mechanizmów chroniących tzw. własność intelektualną.

c) Finansowanie mediów. Oprócz opisu mechanizmu finansowania mediów poruszony jest tutaj problem regulacji rynku medialnego jako głównego czynnika wpływającego na finansowanie mediów oraz podział na nadawców prywatnych i publicznych. Wskazuje się na rolę reklamy w finansowaniu mediów oraz inne źródła tego finansowania. Kategoria ta odwołuje się także do koncepcji ekonomii uwagi. Koncentruje się ona na percepcji przekazu medialnego przez użytkowników – w czasach zalewu informacją uwaga użytkownika i odbiorcy (szczególnie w dłuższej perspektywie) jest dobrem rzadkim. Problem ten jest szczególnie istotny w kontekście przekazu reklamowego i jego wpływu na wybór modelu biznesowego. Kategoria ta pokrótce odnosi się także do kwestii transakcji on-line.

d) Polityka medialna, czyli ogół działań związanych z regulacją, kontrolą i nadzorem nad mediami. Obszar ten ujmuje politykę medialną oraz jej cele w kontekście krajowym i międzynarodowym. Pokazuje też wpływ polityki medialnej na organizację rynku medialnego i funkcjonujące na nim modele finansowania. Kategoria ta zawiera również informacje o źródłach presji wywieranej na współczesne media.

I.
**KORZYSTANIE
Z INFORMACJI**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Źródła informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że informacja występuje w różnych formach; np. rozumie, jakie są podstawowe różnice pomiędzy obrazem, tekstem, filmem, stroną internetową. • wie, że istnieją różne źródła informacji (TV, internet, radio, książki, gazety, inni ludzie). • umie skorzystać z wybranych źródeł informacji; np. wyszukuje potrzebne informacje na temat ulubionego zwierzęcia korzystając ze słownika obrazkowego, rozmawiając z rodzicem/nauczycielem. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są najważniejsze źródła informacji dostosowane do jego wieku i poziomu edukacji i umie z nich skorzystać; np. korzysta z drukowanych i elektronicznych encyklopedii i słowników dla dzieci. • umie skorzystać z biblioteki szkolnej, kierując się wskazówkami nauczyciela; np. wybiera lektury, korzystając z rad nauczyciela. • wie, że informacje pochodzące z różnych źródeł mogą się różnić. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są podstawowe kryteria oceny źródeł informacji; np. wie, czym jest wiarygodność, łatwość i efektywność korzystania, szybkość dostępu w odniesieniu do źródeł informacji. • umie dokonać wyboru źródeł informacji, kierując się przede wszystkim kryterium wiarygodności; np. umie skorzystać z wiarygodnych źródeł takich jak encyklopedie, słowniki drukowane lub elektroniczne. • umie skorzystać z zasobów biblioteki szkolnej, samodzielnie wybierając lektury oraz dobierając odpowiednie źródła informacji do konkretnych zadań. • wie, że jakość źródeł informacji ma zasadnicze znaczenie dla wyników pracy.
Wyszukiwanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • umie skorzystać z pomocy dorosłego w procesie pozyskiwania informacji; np. prosi rodzica o znalezienie jakiejś informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że „język komputera” różni się od języka mówionego; np. wie, że komputer zawsze „robi” to, co mu się każe, dlatego trzeba się nauczyć, jak wydawać polecenia. • umie skorzystać z podstawowych technik wyszukiwania w źródłach tradycyjnych oraz elektronicznych. • wie, że działania na zbiorach mogą być wykorzystywane przy szukaniu informacji; np. poznaje możliwości prostych zastosowań operatorów logicznych (kot AND/ORAZ pies itd.) • umie zastosować proste hasła osobowe, przedmiotowe, wpisuje proste zapytania informacyjno-wyszukiwawcze w wyszukiwarkach, encyklopediach; np. wyszukuje informacje nt. ulubionego zwierzęcia w słowniku obrazkowym, encyklopedii elektronicznej dla dzieci i internecie. • rozumie, że umiejętność wyszukiwania informacji przyda mu się w życiu; np. rozumie, że na podstawie wyszukanych informacji będzie podejmował różne decyzje. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są podstawowe różnice w budowie haseł w języku naturalnym i języku systemu informacyjnego; np. poznaje na przykładzie haseł przedmiotowych różnice w określaniu zwierząt. • wie, że są różne modele zachowań informacyjnych • umie wyszukać informacje w wybranych tradycyjnych i elektronicznych źródłach. • umie budować proste zapytania informacyjno-wyszukiwawcze; np. rozkład jazdy pkp warszawa. • wie, że trzeba dokładnie formułować zapytania informacyjno-wyszukiwawcze. • wie, że wynik wyszukiwania zależy od tego, jak będzie sformułowane zapytanie informacyjno-wyszukiwawcze.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Podejście krytyczne do informacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że jeśli informacja budzi wątpliwości, powinien ją omówić z rodzicami lub nauczycielem przedszkolnym. • umie zadać pytanie dotyczące wiarygodności informacji; np. <i>zadaje pytania „mamo, czy to prawda, że...”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że informacje mogą być nieprawdziwe, niepełne, niedokładne. • wie, że należy zastanawiać się i rozmawiać na temat sposobów korzystania z informacji. • wie, że nadawcy informacji mogą chcieć wywrzeć na niego wpływ i skłonić do określonych zachowań. • umie dostrzec różnicę pomiędzy informacją prawdziwą i nieprawdziwą, kierując się swoją intuicją. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że przekazywane informacje różnią się w zależności od intencji nadawcy; np. <i>porównuje, jak przekazywana jest ta sama informacja w różnych mediach.</i> • wie, że informacje niskiej jakości prowadzą do błędnych wniosków. • umie kwestionować wiarygodność informacji. • umie weryfikować informacje poprzez porównywanie ich w różnych źródłach. • wie, że jest różnica pomiędzy informacją a plotką. • rozumie, czym jest manipulacja informacją.
<p>Wykorzystanie informacji</p>		<ul style="list-style-type: none"> • wie, że zasoby informacyjne trzeba porządkować w celu łatwego ich wykorzystania i odnalezienia. • umie wprowadzać, zachowywać i odzyskiwać wyniki swojej pracy; np. <i>zapisuje wyniki swojej pracy w edytorze tekstów.</i> • umie zastosować proste schematy organizacji informacji, łączyć i organizować materiał; np. <i>szereguje, klasyfikuje, tworzy katalogi i foldery, opisuje je w zrozumiały dla siebie sposób.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że prezentując wyniki swojej pracy, powinien brać pod uwagę potrzeby odbiorców. • umie wykorzystywać TIK podczas tworzenia, ulepszania i zapisywania wyników pracy; np. <i>umie skorzystać z poczty e-mail, by przesłać wyniki pracy kolegom.</i> • umie wykorzystywać TIK do dzielenia się swoimi pomysłami z innymi, wykorzystując w tym celu różne formy prezentacji informacji; np. <i>tworzy wspólnie z kolegami projekt, wykorzystując tekst, tabele, ilustracje.</i> • umie sprawnie organizować własne zasoby informacyjne w celu łatwego ich wykorzystania. • rozumie, jakie są konsekwencje braku opracowania i organizacji informacji. • rozumie, jakie są potrzeby poszczególnych grup odbiorców w zakresie prezentowania informacji; np. <i>rozumie, że komunikat podobnej treści należy zbudować inaczej, gdy jest adresowany do rówieśników, rodziców, nauczycieli.</i>

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Źródła informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że źródła informacji należy wybierać świadomie, mając na uwadze potrzeby informacyjne oraz cel wykorzystania informacji. • umie biegle wybierać źródła informacji wykorzystywanych w procesie kształcenia, kierując się poszczególnymi kryteriami wyboru; np. zależnie od sytuacji korzysta z Wikipedii lub innych źródeł. • rozumie konsekwencje korzystania z niewłaściwych źródeł informacji w odniesieniu do edukacji szkolnej. • rozumie, jakie są różnice pomiędzy kanałem a źródłem informacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są najważniejsze źródła informacji naukowej i umie z nich skorzystać w podstawowym zakresie; np. korzysta z katalogów elektronicznych bibliotek akademickich. • umie dokonać wyboru źródeł informacji, biorąc pod uwagę dodatkowe kryteria takie jak relewancja, łatwość i efektywność korzystania. • rozumie znaczenie doboru właściwych źródeł informacji dla efektów wykonywanej pracy. • rozumie przyczyny ograniczeń systemów organizacji informacji; np. rozumie, jakie następstwa ma fakt, że języki informacyjno-wyszukiwawcze są językami sztucznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jaka jest różnica pomiędzy źródłami informacji wykorzystywanymi w pracy naukowej i życiu codziennym. • umie dokonać wyboru optymalnych źródeł informacji naukowej. • umie dokonać wyboru systemów informacyjnych zgodnie z zapotrzebowaniem wynikającym z jego pracy. • rozumie, jakie są konsekwencje wykorzystania niewłaściwych źródeł w pracy naukowej. • rozumie konieczność odwoływania się do wykorzystanych źródeł; np. wie, jak i dlaczego należy stosować przypisy i zamieszczać bibliografię.
Wyszukiwanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są podstawowe techniki i strategie wyszukiwania informacji; np. stosuje strategię zawężania wyników poszukiwań. • umie wyszukiwać informacje w źródłach tradycyjnych i elektronicznych; np. wyszukuje informacje, korzystając ze stron, blogów, portali, wortali oraz materiałów drukowanych. • umie zastosować złożone strategie wyszukiwania w oparciu o znane modele zachowań informacyjnych w odpowiednich adaptacjach. • umie wykorzystać wybrane techniki wyszukiwania; np. korzysta z operatorów logicznych. • umie budować zapytania informacyjno-wyszukiwawcze w języku systemu informacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są złożone strategie wyszukiwania. • umie sprawnie wyszukiwać informacje, budując strategie wyszukiwania w oparciu o najważniejsze modele zachowań informacyjnych. • umie przekładać zapytania informacyjno-wyszukiwawcze wyrażone w języku naturalnym na język systemu informacyjnego. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak wyszukiwać informację naukową w różnych źródłach. • umie biegle korzystać z najważniejszych źródeł informacji naukowej; np. biegle korzysta z katalogów bibliotecznych, stosując opcje wyszukiwania zaawansowanego, sprawnie korzysta z dziedzinowych baz danych literatury naukowej. • umie zaprojektować efektywną strategię wyszukiwania informacji.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Podejście krytyczne do informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że zawsze należy być krytycznym wobec źródła. • wie, z jakich źródeł skorzystać, by jednoznacznie zweryfikować informacje; np. korzysta z encyklopedii PWN, by potwierdzić informacje znalezione na blogu. • umie selekcjonować potrzebne informacje, sprawdzając ich dokładność. • umie ocenić wykorzystanie TIK w swojej pracy. • umie dostrzec i określić różnice pomiędzy informacją a innym przekazem, w tym opinią, oceną, krytyką; np. porównuje artykuły z różnych gazet, określając ich cechy. • umie rozróżnić cechy i funkcje informacji i plotki; np. porównuje teksty z „Gazety Wyborczej”, „Faktu” i „Pudelka”. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że umiejętność krytycznej oceny informacji jest kluczowa w procesie realizacji zadań. • wie, że źródła informacji i narzędzia TIK wykorzystywane w pracy mają swoje wady, zalety i ograniczenia. • umie przedstawić argumenty dotyczące wad, zalet i ograniczeń źródeł informacji i narzędzi TIK. • rozumie konsekwencje wynikające z braku podejścia krytycznego w zakresie korzystania ze źródeł informacji i narzędzi TIK. • rozumie konsekwencje przyjmowania określonego stanowiska w pracy z informacją; np. rozumie, że wyniki badań dotyczących preferencji politycznych mogą być różnie interpretowane w zależności od przekonań i sympatii politycznych autora lub linii programowej stacji oraz zdaje sobie sprawę, że może to prowadzić do błędnych wniosków 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wykorzystać wyniki rozmów na temat wad, zalet i ograniczeń źródeł informacji i narzędzi TIK do formułowania ocen dotyczących jakości swojej pracy. • rozumie, jaki wpływ na rozwój sektora TIK mają czynniki takie jak prawo, etyka, ekonomia i wykorzystuje tę wiedzę w procesie realizacji zadań informacyjnych.
Wykorzystanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak odpowiednio prezentować wyniki swojej pracy; np. wie, że prezentacja musi być przejrzysta, zawierać niezbyt dużo tekstu oraz rozmaite ilustracje. • umie dodawać, ulepszać i łączyć informacje w różnych formach, zaczerpnięte z różnych źródeł. • umie wykorzystywać TIK w procesie prezentowania wyników swojej pracy; np. umie przygotować prezentacje multimedialne i prowadzić wystąpienia publiczne. • umie organizować informacje w sposób najbardziej odpowiedni do wykorzystania. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie rozwijać i ulepszać wyniki swojej pracy z wykorzystaniem TIK, by podnieść jej jakość. • umie łączyć informacje pochodzące z różnych źródeł, by w odpowiedni sposób przedstawić je odbiorcom. • umie samodzielnie wybrać narzędzia TIK odpowiadające realizacji określonych zadań. • rozumie, jakie są przyczyny ograniczeń zastosowania TIK w wykonywaniu określonych prac; np. rozumie ograniczenia wynikające z konieczności algorytmizacji wszelkich prac, by mogły być wykonywane przez TIK. 	

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Źródła informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są najważniejsze źródła informacji we współczesnym świecie. • wie, że źródła informacji należy wybierać świadomie, mając na uwadze potrzeby informacyjne oraz cel wykorzystania informacji. • umie wykorzystać główne źródła informacji w procesie zaspokajania swoich potrzeb informacyjnych. • umie w sposób intuicyjny ocenić wiarygodność źródeł informacji. • umie dokonać wyboru źródeł informacji, biorąc pod uwagę takie kryteria jak wiarygodność, relewancja, łatwość i efektywność korzystania. • rozumie, jakie jest znaczenie informacji w społeczeństwie XXI wieku. • rozumie, że informacje różnią się w zależności od źródła, z którego pochodzą, oraz intencji nadawcy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że relewantna i wiarygodna informacja powinna zawsze być podstawą podejmowanych decyzji. • wie, jakie są najważniejsze modele zachowań informacyjnych. • umie biegle wybierać źródła informacji wykorzystywanych w procesie kształcenia, kierując się odpowiednimi kryteriami. • rozumie, jakie jest znaczenie doboru właściwych źródeł informacji dla efektów wykonywanej pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jaka jest organizacja źródeł informacji oraz przepływu informacji w społeczeństwie. • umie sprawnie wybierać źródła informacji w zależności od celu działania i specyfiki realizowanego zadania. • rozumie, jakie są konsekwencje korzystania z niewłaściwych źródeł informacji w odniesieniu do efektów wykonywanej pracy i realizacji konkretnego zadania.
Wyszukiwanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że wyszukiwanie informacji wymaga odpowiednich umiejętności. • wie, że trzeba dokładnie formułować zapytania informacyjno-wyszukiwawcze. • umie skorzystać z podstawowych technik wyszukiwania w źródłach tradycyjnych oraz elektronicznych. • umie zastosować proste hasła osobowe, przedmiotowe, wpisuje zapytania informacyjno-wyszukiwawcze w wyszukiwarkach, encyklopediach. • rozumie, że wynik wyszukiwania zależy od tego, jak będzie sformułowane zapytanie informacyjno-wyszukiwawcze. • rozumie konsekwencje, jakie może mieć opieranie swoich decyzji na niepełnych lub nieaktualnych informacjach. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są podstawowe techniki i strategie wyszukiwania informacji. • wie, jakie są najważniejsze modele zachowań informacyjnych. • wie, jakie są podstawowe różnice w budowie haseł w języku naturalnym i języku systemu informacyjnego. • umie sprawnie wyszukiwać informacje, budując strategie wyszukiwania w oparciu o najważniejsze modele zachowań informacyjnych. • umie stosować zaawansowane techniki wyszukiwania informacji. • umie dodawać, ulepszać i łączyć informacje w różnych formach, zaczerpnięte z różnych źródeł. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są złożone strategie wyszukiwania. • umie sprawnie wyszukiwać informacje, budując strategie wyszukiwania w oparciu o najważniejsze modele zachowań informacyjnych. • umie zaprojektować efektywną strategię wyszukiwania informacji.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Podejście krytyczne do informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nadawcy informacji mogą chcieć wywrzeć na niego wpływ i skłonić do określonych zachowań. • wie, że intencje nadawcy oraz specyfika danego medium ma decydujący wpływ na treść i formę informacji. • wie, jakie są podstawowe kryteria oceny źródeł informacji. • umie dostrzec różnicę pomiędzy informacją prawdziwą i nieprawdziwą, kierując się swoją intuicją. • umie kwestionować wiarygodność informacji. • umie weryfikować informacje poprzez porównywanie ich w różnych źródłach. • umie dostrzec i określić różnice pomiędzy informacją a innym przekazem, w tym opinią, oceną, krytyką. • rozumie, czym jest manipulacja informacją. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że umiejętność krytycznej oceny informacji jest kluczowa w procesie realizacji zadań. • rozumie konsekwencje przyjmowania określonego stanowiska w pracy z informacją. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, jaki wpływ na rozwój sektora TIK mają czynniki takie jak prawo,etyka, ekonomia i wykorzystuje tę wiedzę w procesie realizacji zadań informacyjnych.
Wykorzystanie informacji	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że prezentując wyniki swojej pracy, powinien brać pod uwagę potrzeby odbiorców. • umie wprowadzać, zachowywać i odzyskiwać wyniki swojej pracy. • umie wykorzystywać TIK podczas tworzenia, ulepszania i zapisywania wyników pracy. • umie selekcjonować potrzebne informacje, sprawdzając ich dokładność. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że źródła informacji i narzędzia TIK wykorzystywane w pracy mają swoje wady, zalety i ograniczenia. • umie wykorzystywać TIK w procesie prezentowania wyników swojej pracy. • umie ocenić wykorzystanie TIK w swojej pracy. • umie wykorzystać wyniki rozmów na temat wad, zalet i ograniczeń źródeł informacji i narzędzi TIK do formułowania ocen dotyczących jakości jego pracy. • rozumie, jakie są przyczyny ograniczeń zastosowania TIK w wykonywaniu określonych prac. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie łączyć informacje pochodzące z różnych źródeł, by w odpowiedni sposób przedstawić je odbiorcom. • umie wybrać narzędzia TIK odpowiadające realizacji określonych zadań. • rozumie konsekwencje wynikające z braku podejścia krytycznego w zakresie korzystania ze źródeł informacji i narzędzi TIK.

**II.
RELACJE
W ŚRODOWISKU
MEDIALNYM**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Wizerunek	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są specyficzne cechy jego samego i najbliższego otoczenia; np. w przekazach medialnych rozpoznaje ogólne podobieństwa miejsc i przedmiotów, zauważa taki sam rower lub plac zabaw. • umie rozróżnić siebie na tle innych (poczucie indywidualności); np. dostrzega na zdjęciach lub materiałach filmowych swoje cechy indywidualne w porównaniu z innymi (wzrost, kolor włosów). 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nie zawsze i wszędzie należy ujawniać informacje o sobie; np. rozmawiając z nowo poznaną osobą na czacie, nie podaje swojego numeru telefonu ani maila. • umie dostrzec różnice między swoim wizerunkiem, zdolnościami i umiejętnościami a cechami postaci w grze; np. grając w grę komputerową, ma świadomość, że po wyjściu z niej nie będzie miał nadal trzech „życ” jak jego awatar. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że wizerunek można budować i prezentować na różne sposoby; np. ma świadomość, że osoba siedząca po drugiej stronie monitora podczas czatu, może być zupełnie kimś innym niż ta, za którą się podaje. • wie, jakie działania przez media mogą mieć negatywne konsekwencje dla niego lub innych; np. wie, że np. śmieszny filmik z jego udziałem, wrzucony spontanicznie do sieci, może kiedyś zostać wykorzystany przeciwko niemu lub sprawić komuś przykrość. • umie świadomie kreować swój wizerunek w podstawowym zakresie; np. rejestrując się na nowym portalu, umie wybrać, kierując się względami bezpieczeństwa, które informacje o sobie podaje, a których nie.
Komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak wyrażać swoje elementarne potrzeby i emocje dotyczące mediów; np. w kontakcie z medium (książką czy grą w sieci) wskazuje na to, co lubi; wybiera, którą książkę chce przeczytać. • umie korzystać ze znanych mu kanałów komunikacji; np. w podstawowym zakresie rozróżnia zasady korzystania z poszczególnych mediów, wie, że radia (muzyki) się słucha, a telewizję (film) ogląda. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jak zastosować różne rodzaje komunikatów (formalne i nieformalne); np. dostrzega, że innymi kanałami i w inny sposób komunikuje się z różnymi osobami: z kolegami z klasy i nauczycielem. • umie korzystać z podstawowych narzędzi komunikacyjnych; np. porozumiewa się za pomocą telefonu komórkowego i komunikatorów internetowych. • wie, jakie są podstawowe rodzaje komunikatów i zna ich funkcje (obraz, dźwięk, słowo); np. potrafi dopasować element muzyczny do odpowiadającej mu ilustracji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, w jaki sposób tworzyć komunikaty w zależności od kontekstu; np. inaczej napisze fragment bloga, a inaczej maila do nauczyciela. • wie, jak znaleźć w sieci osoby, które dzielą jego zainteresowania, i umie się z nimi komunikować; np. potrafi założyć nowy wątek na forum lub dołączyć się do istniejącej już grupy dyskusyjnej. • umie wybrać narzędzia/technologie w zależności od potrzeb komunikacyjnych; np. świadomie włącza lub wyłącza kamerę internetową podczas rozmowy przez komunikator. • rozumie przebieg procesu komunikacji bezpośredniej i przez media; np. potrafi wyjaśnić różnice i podobieństwa między nadawcą i odbiorcą komunikatu, a także bierze odpowiedzialność za komunikowane przez siebie treści.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Otoczenie	<ul style="list-style-type: none"> umie dostrzec w przekazie medialnym elementy znanego mu otoczenia; np. wyróżnia z tła medialnego znane mu miejsca. umie intuicyjnie posługiwać się na poziomie elementarnym dostępnymi w jego otoczeniu mediami; np. samodzielnie włączy telewizor na kanał z kreskówkami lub uruchomi w telefonie aplikację z ulubioną grą. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, że świat przedstawiany w mediach nie jest tym samym, co świat doświadczany bezpośrednio; np. zdaje sobie sprawę, że nie wszystko to, co jest możliwe w grach, jest możliwe również w rzeczywistości. wie, jakie są zasady bezpieczeństwa i higieny korzystania z mediów; np. ma świadomość, że nie należy zbyt długo siedzieć przed telewizorem lub monitorem komputera. wie, że dzięki mediom możemy poznawać świat; np. zdaje sobie sprawę, że na wybranym kanale telewizyjnym lub w internecie może oglądać rzeczy odległe i nieznanne mu z najbliższego otoczenia, np. filmy przyrodnicze. umie korzystać z różnych źródeł i kanałów informacji; np. potrafi wyszukiwać informacje w internecie. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, jakie są możliwości i zagrożenia w korzystaniu z różnych mediów; np. ma świadomość, że należy być ostrożnym w kontaktach z nieznajomymi poznanymi np. poprzez komunikator internetowy. umie aktywnie korzystać z nowych mediów; np. potrafi zapisać się do grupy dyskusyjnej i brać w niej aktywny udział lub przyłączyć się do czatu. umie w sposób świadomy korzystać z różnych kanałów informacji; np. znajduje kilka różnych źródeł odnoszących się do tej samej informacji i dokonuje ich weryfikacji. rozumie podstawowe zasady bezpieczeństwa w przestrzeni cyfrowej; np. nie pobiera z internetu treści nieznanych lub pochodzących z niepewnych źródeł.

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Wizerunek	<ul style="list-style-type: none"> umie, w zależności od potrzeb, tworzyć i modyfikować swój wizerunek; np. dołączając do jakiejś grupy w sieci, podaje tylko wybrane informacje o sobie. rozumie szanse i zagrożenia wynikające z budowania własnego wizerunku; np. zwraca dużą uwagę na to, co i gdzie na jego temat pojawia się w internecie. Ma świadomość, że nawet po skasowaniu jakiejś treści, w sieci i tak pozostaje po niej ślad. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, jakie są elementy składowe wizerunku i umie je interpretować; np. zdaje sobie sprawę, że wizerunek medialny osób publicznych wykorzystuje język i mowę ciała do realizacji zakładanych celów (np. pozyskania poparcia wyborców). umie świadomie tworzyć swój wizerunek w zależności od kontekstu; np. wpisując komentarze na portalach społecznościowych, zdaje sobie sprawę, że są one elementem jego tożsamości w oczach innych, w tym również przyszłych pracodawców. rozumie konsekwencje i potrzebę świadomego budowania własnego wizerunku; np. nie pozwala przypadkowo fotografować swojej osoby podczas imprez.

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są zasady komunikowania się z innymi użytkownikami mediów; np. zna i potrafi stosować w praktyce zasady netykiety. • wie, jak używać różnych rodzajów komunikatów do przekazywania określonych treści w zależności od celu i potrzeb; np. ma świadomość tego, że czasami jedno zdjęcie może wyrazić więcej niż wiele słów. • wie, czym są społeczności fanowskie oraz zjawisko fanfiction; np. umie tworzyć sieci kontaktów społecznych w internecie, w tym również grupy skupiające członków subkultur fanowskich. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie czynniki mogą mieć wpływ na przebieg komunikacji; np. zdaje sobie sprawę, że to, czy jego wiadomość w rozmowie telefonicznej lub kontakcie mailowym zostanie odebrana zgodnie z jego intencją, zależy od sytuacji i możliwości odbiorcy. • umie skutecznie i precyzyjnie porozumiewać się z innymi, wykorzystując do tego różnego rodzaju kanały komunikacji.
Otoczenie	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są ogólne zasady działania i umie wykorzystywać różne narzędzia medialne w zależności od specyfiki otoczenia; np. w miarę potrzeby komunikuje się za pomocą telefonu komórkowego, komunikatora internetowego lub pisząc na forum. • wie, jak grupa i otoczenie wpływają na jego życie; np. umie dostrzec wpływ komentarzy pod swoim wpisem na portalu społecznościowym na własne wybory, decyzje i upodobania. • umie aktywnie uczestniczyć w wybranych społecznościach on-line; np. wymienia się informacjami, wyraża opinie i prowadzi dyskusje w różnych sieciach społecznych w internecie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że różne grupy istniejące w otoczeniu medialnym mają swój specyficzny charakter, zasady funkcjonowania oraz dynamikę; np. wskazuje różnice pomiędzy społecznościami on-line osób, które się nigdy nie spotkały, a tymi, które znają się np. ze szkoły. • umie wykorzystywać społecznościowy potencjał sieci dla realizacji własnych celów; np. potrafi w zależności od potrzeby znaleźć pożądaną produkt lub usługę i poznać opinie innych użytkowników na jej temat. • rozumie procesy powstawania grup i budowania sieci społecznych; np. dostrzega różnice w sposobie uczestnictwa w spontanicznie zebranej grupie osób w internecie, a równolegle działającej grupie graczy spotykających się regularnie on-line.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
<p>Wizerunek</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie wskazać elementy wizerunku on-line, zarówno swojego, jak i innych osób. • umie dołączyć do wybranej społeczności i uczestniczyć w jej życiu, odpowiednio kreując swój wizerunek; np. aktywnie uczestniczy w różnych grupach hobbystycznych, edukacyjnych, terapeutycznych, światopoglądowych, politycznych itd. • rozumie różnice pomiędzy światem doświadczanym bezpośrednio i przez media, zdaje sobie sprawę z powiązań między nimi; np. tworząc profil na portalu społecznościowym dba przy tym o własny wizerunek, gdyż ma świadomość możliwych konsekwencji, m.in. wpływu na swoją ścieżkę kariery. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie budować sieci kontaktów – trwałe i zadaniowe; np. w zależności od kontekstu kreuje swój wizerunek w sieci na potrzeby danych środowisk, przyjmując w nich różne role społeczne. • umie w sposób świadomy i odpowiedzialny budować swój wizerunek sieciowy i wykorzystać go do realizacji określonych celów; np. wykorzystuje swojego bloga do budowania pozycji w środowisku zawodowym. • rozumie różnice pomiędzy wizerunkami trwałymi a ulotnymi; np. inaczej buduje swój wizerunek w procesie tworzenia profilu na portalu społecznościowym czy forum specjalistycznym, a inaczej na czacie. • rozumie szanse i korzyści płynące z przynależności do danej grupy; np. potrafi je wykorzystywać w planowaniu kariery zawodowej, dołączając do grup specjalistów w danej dziedzinie oraz tworząc profile w społecznościowych serwisach specjalistycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie budować społeczności i współtworzyć środowisko cyfrowe oraz kreować tożsamości zbiorowe, takie jak grupy hobbystyczne czy polityczne; np. samodzielnie prowadzi forum, administruje stroną internetową lub tworzy potrzebne mu narzędzia cyfrowe. • umie kształtować własny wizerunek w sieci stosownie do różnych kontekstów; np. na tym samym profilu społecznościowym potrafi wykreować kilka, często zupełnie różnych wizerunków w zależności od kontekstu i potrzeb.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że anonimowość w sieci jest często pozorna; zdaje sobie sprawę, że każdy jego ruch w internecie pozostawia ślad możliwy potem do odtworzenia. • wie, że swoim zachowaniem nie wolno ranić innych i w procesie komunikacji nie dopuszcza się zachowań nieakceptowanych społecznie; np. prowokowanie kłótni, używanie obelg, trollowanie itp. • umie zachowywać się w sposób asertywny i skutecznie komunikować się w środowisku medialnym; np. umie w sposób jasny, konkretny, otwarty i szczerzy wyrażać swoje opinie, chęci, potrzeby i uczucia, a także odrzucać propozycje mogące stanowić zagrożenie. • umie wyróżniać komunikaty kłamliwe, propagandowe, mające na celu manipulację; np. oglądając reklamę telewizyjną dostrzega w niej elementy różnych socjotechnik. • rozumie różnice pomiędzy komunikacją formalną a nieformalną; np. tworząc komunikat, uwzględnia specyfikę jego odbiorcy oraz kontekstu wypowiedzi (np. inaczej napisze maila do przełożonego, a inaczej do kolegi z pracy). • wie, jak znaleźć w sieci osoby, które dzielają jego zainteresowania, i umie się z nimi komunikować; np. potrafi założyć nowy wątek na forum lub dołączyć się do istniejącej już grupy dyskusyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są zasady komunikowania się z innymi użytkownikami mediów; np. zna i potrafi stosować w praktyce zasady netykiety. • wie, jakie czynniki mogą mieć wpływ na przebieg komunikacji; np. zdaje sobie sprawę, że to, czy jego wiadomość w rozmowie telefonicznej lub kontakcie mailowym zostanie odebrana zgodnie z jego intencją, zależy od sytuacji i możliwości odbiorcy. • umie nawiązywać kontakty z osobami mieszkającymi w różnych częściach świata, wie, jak różnice kulturowe mogą wpływać na proces komunikacji; np. potrafi aktywnie uczestniczyć w społecznościach ponadlokalnych, międzynarodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wychwytywać działania niezgodne z prawem lub społecznie nieakceptowane popełniane przez lub wobec innych członków społeczności oraz reaguje na nie; np. będąc administratorem forum moderuje i weryfikuje proces przepływu informacji. • umie przeciwdziałać barierom informacyjnym, wykluczeniu cyfrowemu, asymetrii informacji oraz prowadzić działalność informacyjną; np. samodzielnie tworzy materiały edukacyjne oraz odpowiednie narzędzia medialne dla osób mających trudności z poruszaniem się w środowisku medialnym.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Otoczenie	<ul style="list-style-type: none"> • umie posługiwać się nowymi technologiami w zakresie umożliwiającym uczestnictwo w społeczeństwie informacyjnym. • umie aktywnie uczestniczyć w wybranych społecznościach on-line; np. wymienia się informacjami, wyraża opinie i prowadzi dyskusje w różnych sieciach społecznych w internecie. • zna zasady bezpieczeństwa i higieny korzystania z mediów. • umie kształtować swoje relacje przez media tak, by nie zaburzały one relacji bezpośrednich; np. bezpośrednio kontakty z najbliższymi osobami uzupełnia o możliwości komunikacji przez media, a nie zastępuje ich nimi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że internet to więcej niż tylko medium; ma świadomość, że jest to nowy rodzaj rzeczywistości, w którym toczy się równoległe, często tak samo prawdziwe życie, zaś komunikacja przez media jest tylko innym, równorzędnym i równoprawnym sposobem komunikacji z ludźmi. • rozumie zagrożenia mogące płynąć z uzależnienia od internetu. • wie, że różne grupy istniejące w otoczeniu medialnym mają swój specyficzny charakter, zasady funkcjonowania oraz dynamikę; np. wskazuje różnice pomiędzy społecznościami on-line osób, które się nigdy nie spotkały, a tymi, które znajdują się np. z pracy. • umie wykorzystywać społecznościowy potencjał sieci dla realizacji własnych celów; np. potrafi w zależności od potrzeby znaleźć pożądaną produkt lub usługę i poznać opinie innych użytkowników na jej temat. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zarządzać infrastrukturą informatyczną. Posiada odpowiednie umiejętności techniczne pozwalające na dobór specyficznych narzędzi i technologii do realizacji określonych zadań; np. potrafi od podstaw stworzyć i skutecznie pozycjonować stronę internetową lub portal. • rozumie procesy powstawania grup i budowania sieci społecznych, umie nimi zarządzać.

III. JĘZYK MEDIÓW

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Językowa natura mediów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że postacie obserwowane w mediach, ukazywane na ekranie telewizyjnym mogą być fikcyjne; np. wie, że postacie z bajek telewizyjnych tj. Gumisie, Kaczor Donald nie istnieją w rzeczywistości, a są jedynie wymysłem człowieka. • rozumie różnicę pomiędzy bezpośrednią rozmową a komunikacją przez media; np. wie, że podczas rozmowy telefonicznej słyszymy jedynie głos rozmówcy, ale może on pozostawać daleko od nas. • wie, że są różne sposoby zapisywania i przekazywania słów, obrazów i dźwięków, że można przekazywać tę samą treść za pomocą różnych urządzeń; np. wie, że można nagrać i odtwarzać odgłosy przyrody i własnej mowy, rysować, a potem zeskanować rysunek i oglądać go na ekranie komputera, telewizora lub telefonu. • zna i rozróżnia różnorakie urządzenia służące do przekazywania informacji; np. umie wskazywać, podawać nazwy oraz opisywać własnymi słowami, do czego służą radio, telewizja, komputer przyłączony do internetu, telefon komórkowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że same przekazy audiowizualne, nawet prezentujące realnie istniejące postacie, różnią się od spotkania w rzeczywistym świecie; np. postacie obserwowane w telewizji, na ekranie kinowym lub komputera mogą wyglądać odmiennie, kiedy spotkamy je osobiście. • umie rozróżniać pomiędzy potocznym językiem, którym mówimy do rodziców i rówieśników, a słowami płynącymi z telewizji; np. wie, czym różni się język oglądanej bajki czy transmisji sportowej od codziennej rozmowy. • zna różne formy przekazów audialnych i audiowizualnych, potrafi wskazywać na różnice między nimi oraz sposobem ich odbioru; np. potrafi wskazać, czym różni się bajka na DVD, emitowana w telewizji, nagrana w formie słuchowiska na audiobooku, drukowana w formie książki lub wydana jako e-book. • zna różnicę pomiędzy przekazem tekstowym, dźwiękowym i wideo, potrafi wskazać na korzyści i ograniczenia w odbiorze tych przekazów; np. wie, że lektura słowa drukowanego wymaga większego zaangażowania uwagi niż telewizja, że druk bardziej oddziałuje na nasze myśli, a telewizja na emocje; że radio pozwala wykonywać inne czynności i najmniej angażuje naszą uwagę spośród wyżej wymienionych. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie technologii analogowej i cyfrowej; np. wie, że media cyfrowe opierają się na kodowaniu przekazów w formie zapisu binarnego (zerojedynkowego). • umie własnymi słowami wskazać najprostsze różnice między zapisami analogowymi i cyfrowymi oraz wskazać przykłady urządzeń do zapisu i odtwarzania w obu technologiach; np. wie, czym różni się fotografia cyfrowa od wykonanej na kliszy, jaki jest proces jej powstawania, czym się różnią te procesy. • zna podstawowe pojęcia związane z językiem filmu oraz fotografii zarówno w odniesieniu do mediów analogowych, jak i cyfrowych; np. wie, czym jest kadr, ujęcie, montaż, zna proces powstawania fotografii i filmu w technologii analogowej i cyfrowej. • rozumie pojęcie multimedialności jako technologii integrujących różne techniki przekazu; np. wie, że łączą one dźwięki, teksty drukowane, fotografie i filmy, że dzięki technologii cyfrowej mamy większą możliwość nie tylko modyfikowania, ale i łączenia zapisywanych dotąd w odmienny sposób przekazów.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Funkcje komunikatów medialnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że pewne przekazy medialne mogą zachęcać nas do czegoś; np. do zakupu określonego produktu, zabawki, czy też wykonania jakiejś czynności, obejrzenia bajki w telewizji. • wie, które przekazy służą zabawie, a które dotyczą poważnych spraw, informują o pewnych wydarzeniach; np. umie rozróżnić pomiędzy bajką a programem dla dzieci, w którym podawane są wiadomości dotyczące naszego życia. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie reklamy i umie zidentyfikować przekazy reklamowe, które go otaczają; np. potrafi rozpoznawać i porównywać reklamy na ulicy, w prasie, telewizji, internecie. • umie rozróżnić pomiędzy przekazami medialnymi, które wywołują różne emocje; np. strach, smutek, radość. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie podstawowe elementy powinna zawierać każda informacja, także medialna; np. umie analizować dany przekaz wiadomości telewizyjnych pod kątem kategorii dlaczego, kto, co, kiedy, gdzie. • rozumie różnicę pomiędzy informacją a opinią i umie formułować komunikaty zróżnicowane pod względem funkcji w mediach, także społecznościowych; np. umie podać informację o danym przedsięwzięciu społecznym czy kulturalnym oraz wyrazić swoją opinię; widzi różnicę pomiędzy tymi dwoma rodzajami wypowiedzi medialnych.
<p>Kultura komunikacji medialnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie wyrażać swoją opinię o danym przekazie i uzasadnić ją swoimi słowami; np. mówi: „podoba mi się ta bajka, bo te postacie są bardzo zabawne”. • wie, że zarówno słowa, jak i obrazy mają swoje specyficzne znaczenie; np. wie, że można poinformować kogoś zarówno za pomocą słowa, jak i rysunku. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie ocenić dany przekaz medialny w kategoriach estetycznych, uzasadniając swoją opinię; np. umie powiedzieć, że w tym filmie są interesujące efekty specjalne, ale niezbyt interesująca fabuła, a bohater grany przez aktora jest osobą godną naśladowania, ponieważ... • umie posługiwać się emotikonami w komunikacji SMS-owej i internetowej; np. zna znaczenie symbolu :) czy :(• zna i rozumie różnice pomiędzy komunikowaniem za pomocą słów i gestów; np. wie, co oznacza gest OK (uniesionego kciuka) lub V, które gesty są uznawane za obraźliwe w danym kręgu kulturowym. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie zjawisko wulgaryzacji kultury medialnej, umie oceniać i wybierać przekazy, które temu przeciwdziałają; np. potrafi skrytykować film lub grę komputerową wskazując jej niski poziom, służący jedynie prostej rozrywce, brak przesłania, ubóstwo środków obrazowania czy warstwy dźwiękowej, agresywny język przekazu. • umie przetłumaczyć emocje wyrażane emotikonami na zdania opisujące i uzasadniające te emocje w komunikacji internetowej; np. używa stwierżeń takich jak: „Jestem smutny i rozczarowany, ponieważ...” zamiast skrótu :(

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Językowa natura mediów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie hipertekstu oraz umie wyjaśnić różnicę między hipertekstem a tekstem linearnym; np. wie, że są to powiązane ze sobą odsyłaczami teksty elektroniczne, co ułatwia tworzenie skojarzeń i poznawanie wiedzy, wie, że sposób lektury hipertekstów jest różny od lektury drukowanych książek. • umie rozróżniać podstawowe gatunki filmowe i telewizyjne; np. potrafi opisać własnymi słowami, czym charakteryzują się thriller, komedia romantyczna, telenowela dokumentalna, talk show. • rozumie zjawisko konwergencji gatunków medialnych; np. zdaje sobie sprawę, jak tradycyjne audycje i programy telewizyjne można odbierać poprzez internet w formie podcastów i wideocastów, transmisji strumieniowych, jakie zmiany to powoduje dla treści przekazów. • dostrzega, w jaki sposób ten sam tekst kultury medialnej może być przedstawiany za pomocą różnych nośników przekazu i reklamy; np. strony internetowe, film kinowy i DVD, gadżety związane z serią wydawniczą o Harrym Potterze. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna cechy różnicujące przekazu tekstowego dostosowanego do różnych mediów i potrafi dostosowywać formę przekazu do medium; np. wie, czym różni się dany tekst zapisany w formie linearnej, strony internetowej, e-maila, czatu, SMS-a, postu w serwisie społecznościowym, wspólnie pisanego dokumentu w sieci (booksprint). • rozumie pojęcie interfejsu w relacjach użytkownik-medium; np. potrafi scharakteryzować różnice w sposobie korzystania z tabletu i z gazety, z interfejsu graficznego (GUI) i z interfejsu tekstowego aplikacji komputerowych. • rozumie pojęcie ekranu, umie opisać jego rolę i przemiany w kulturze audiowizualnej; np. umie rozróżnić pomiędzy odbiorem filmu w kinie, na ekranie telewizora, komputera, tabletu. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie medialnej reprezentacji rzeczywistości i umie wskazać na jej rolę i ograniczenia w poznaniu; np. potrafi scharakteryzować sposób, w jaki twórcy mediów konstruują przekazy, opisać, czym gatunkowo przekazy audiowizualne różnią się od rzeczywistości poznawanej bezpośrednio, dlaczego mówimy, że są „obrazami” rzeczywistości, potrafi wyjaśnić zjawisko teleobecności podmiotu poznania w kategoriach filozoficznych. • rozumie pojęcie tekstu w szerokim kulturowym znaczeniu, pojęcia kodowania i dekodowania, znaku, semiotyki; np. wie, w jaki sposób możemy postrzegać film, rzeźbę, architekturę jako teksty kultury złożone z określonych znaków i kodów językowych. • rozumie pojęcie <i>new media literacies</i>; np. potrafi opisać w kategoriach gatunku medialnego nie tylko przekazy audiowizualne, ale także sieci społecznościowe, gry wideo, potrafi analizować i scharakteryzować obraz świata, który tworzą te przekazy.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Funkcje komunikatów medialnych	<ul style="list-style-type: none"> • umie dyskutować, formułując własne opinie w mediach społecznościowych przy poszanowaniu godności dyskutantów i koncentrowaniu się na merytorycznej stronie przekazu; np. zna podstawy etykiety językowej w komunikacji internetowej. • umie przekonywać do swoich racji innych, uzasadniając i obrazując swoje przekonania także przy użyciu środków audiowizualnych; np. potrafi zaprezentować swoje stanowisko, przedstawić je w punktach, zilustrować przykładami, posłużyć się obrazami, statystykami przedstawionymi w formie wizualnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie tworzyć przekazy informacyjne i reklamowe; np. inicjatyw społecznych, kulturalnych, w których bierze udział. • wie, że pewne przekazy informacyjne mogą zawierać elementy rozrywki, potrafi wskazać przykłady takiego połączenia w różnych gatunkach medialnych; np. umie wskazać, co w danym przekazie audiowizualnym jest elementem telewizyjnego show, a co ma wartość poznawczą. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna zagadnienia współczesnej teorii wywierania wpływu na społeczeństwo, obejmującej zarówno reklamę, jak i elementy marketingu; np. umie wskazać przykłady technik stosowanych przez polityków, sprzedawców w przekazach audiowizualnych dobieranych w celu przekonania nas do swojej racji lub produktu. • rozumie pojęcia infotainment i edutainment, potrafi łączyć elementy edukacji opartej na przekazach werbalnych z reprezentacjami wizualnymi, dźwiękowymi; np. umie tworzyć notatki, prezentacje, które zawierają nie tylko informacje, ale również przekazy wizualne wyrażające określone emocje, potrafi posługiwać się językiem anegdoty, humoru w prezentowaniu informacji.
Kultura komunikacji medialnej	<ul style="list-style-type: none"> • zna podstawowe pojęcia z zakresu estetyki, krytyki kulturalnej; np. potrafi tworzyć recenzje przekazów medialnych, swobodnie operując przykładami i porównaniami dzieł audiowizualnych. • wie, jakie znaczenie w komunikacji mają poszczególne gesty, mimika, postawy ciała czy odległość pomiędzy osobami i umie wskazywać przykłady w przekazach audiowizualnych; np. potrafi określić na podstawie zachowań polityków w studio telewizyjnym ich stosunek do omawianych kwestii. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie i potrafi opisać zasady związane z savoir vivre w zakresie komunikowania się z innymi osobami za pośrednictwem mediów; np. wie, o jakiej porze można zadzwonić do danej osoby ze względu na pełnioną funkcję, w jaki sposób powinno się odnosić do gości w studio telewizyjnym itp. • umie stosować odpowiednią dykcję, intonację głosu i mowę ciała podczas komunikacji bezpośredniej oraz posługiwać się symbolami w komunikacji wizualnej; np. umie dobrać ilustracje do prezentacji wyrażającej różne emocje, przekonania. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wykorzystać podstawowe pojęcia z zakresu retoryki, umie przygotować i wygłosić publiczne przemówienie na zajęciach akademickich; np. potrafi wystąpić publicznie w studio radiowym i telewizyjnym. • rozumie zagadnienia z zakresu komunikowania i kultury medialnej; np. potrafi podać podstawowe modele komunikowania, opisać charakter przemian kulturowych (np. językowych) wywołanych przez zmiany technologiczne.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Językowa natura mediów	<ul style="list-style-type: none"> rozumie różnice między gatunkami medialnymi; np. potrafi odróżnić program informacyjny, debatę w studio telewizyjnym, serial, thriller, talent show i scharakteryzować ich główne cechy. potrafi formułować komunikaty informacyjne w różnych formach, także za pośrednictwem wybranych środków komunikacji internetowej, takich jak np. poczta elektroniczna, czat, komunikator głosowy, Skype. 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie specyfikę poszczególnych gatunków medialnych i innych zagadnień; np. związanych z kadrowaniem w filmie, znajomością form i zasad komunikowania się w internecie, w społecznościach sieciowych. 	<ul style="list-style-type: none"> umie tworzyć przekazy medialne (audiowizualne, multimedialne), posługując się różnymi gatunkami dziennikarskimi i medialnymi w swobodny sposób; np. potrafi założyć stronę internetową lub bloga, przygotować film amatorski, zredagować gazetę środowiskową, biuletyn elektroniczny, posługując się swobodnie aplikacjami umożliwiającymi wykonanie tych zadań.
Funkcje komunikatów medialnych	<ul style="list-style-type: none"> dostrzega różnicę pomiędzy przekazami informacyjnymi, opiniami a perswazją; np. w reklamie, w wypowiedziach polityków. rozdziela przekaz informacyjny od rozrywkowego; np. umie określić, co ma wartość poznawczą w danym przekazie, a co jest elementem, który ma budzić emocje odbiorcy. 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi formułować poprawne, jasne i logiczne komunikaty informacyjne w mowie i piśmie, także za pośrednictwem wybranych środków komunikacji internetowej, takich jak poczta elektroniczna, czat, komunikator głosowy. potrafi wykorzystać różne media do formułowania komunikatów perswazyjnych; np. forum internetowe. sprawnie posługuje się różnymi środkami retorycznymi w formułowanych przez siebie komunikatach. Umie odwoływać się do emocji w swoim przekazie stosownie do potrzeb, wywoływać wzruszenie; np. potrafi przygotować i wygłosić przemówienie. 	<ul style="list-style-type: none"> potrafi formułować skuteczne komunikaty informacyjne w mowie i piśmie, dostosowane do specyfiki różnych mediów komunikacyjnych; np. może swobodnie operować językiem publicystycznym, informacyjnym, urzędowym, naukowym.
Kultura komunikacji medialnej	<ul style="list-style-type: none"> rozumie potrzebę i specyfikę dostosowania języka do komunikacji z różnymi grupami odbiorców za pośrednictwem mediów; np. wie, jakie są psychologiczne i społeczne uwarunkowania języka kierowanego do dzieci, podwładnych, przełożonych, urzędników, dziennikarzy. zna znaczenie mowy ciała, rozpoznaje podstawowe gesty, pozycje ciała, mimikę, rozumie znaczenie odległości od innych osób w komunikacji, dostosowywania intonacji głosu; np. potrafi wskazywać je w życiu publicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> umie tworzyć przekazy medialne w pracy i życiu osobistym. dba o logiczny, jasny i czytelny przekaz swoich komunikatów. potrafi wypowiadać się podczas audycji radiowej i telewizyjnej, dyskusji internetowej z poszanowaniem zasad dyskusji i godności jej uczestników. 	<ul style="list-style-type: none"> swobodnie dostosowuje swój przekaz do konkretnej osoby i sytuacji komunikacyjnej. biegle zna język ciała, umie się nim posługiwać w komunikacji publicznej, w kontaktach z mediami instytucjonalnymi. Potrafi dostosować swój przekaz do sytuacji medialnej, gatunku, formatu. swobodnie występuje przed kamerą, ma i stosuje wiedzę z zakresu wywierania wpływu na inne osoby za pomocą mowy ciała i intonacji głosu. potrafi przekazywać swoją wiedzę i umiejętności w zakresie komunikacji innym; np. może prowadzić szkolenia i warsztaty z zakresu edukacji medialnej, etykiety komunikacyjnej.

**IV.
KREATYWNE
KORZYSTANIE
Z MEDIÓW**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Tworzenie	<ul style="list-style-type: none"> • wie, za pomocą jakich narzędzi medialnych można przygotować zdjęcie, nagranie dźwiękowe, krótki film wideo, rysunek. • zna podstawowe pojęcia związane z korzystaniem z mediów; np. klikanie, ikona. • próbuje samodzielnie korzystać z medialnych narzędzi; np. umie korzystać z ekranu dotykowego lub posługiwać się myszką. • umie utrzymywać subiektywny obraz świata za pomocą narzędzi medialnych; np. fotografuje swoje zabawki. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przygotować z zastosowaniem prostego sprzętu: zdjęcie, nagranie własnego głosu lub dźwięków otoczenia, nagranie krótkiego filmu wideo, narysować prosty obraz przy użyciu odpowiedniego oprogramowania, napisać krótki tekst w edytorze tekstu. • umie, wspólnie z innymi uczniami, przygotować prostą opowieść z wykorzystaniem komunikatów medialnych jednego typu; np. serii zdjęć, wykonanych przez różnych uczniów lub serii rysunków lub serii ujęć wideo. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przygotować prostą fotografię otoczenia lub obiektów, potrafi samodzielnie nagrywać dźwięki, umie przygotować krótki film wideo, przygotować prosty rysunek w odpowiednim programie, przygotować prostą formę graficzną przy użyciu oprogramowania, przygotować krótki tekst w edytorze tekstu. • umie przygotować (przy wsparciu nauczyciela, animatora) w trakcie pracy grupowej prostą opowieść medialną z wykorzystaniem mediów jednego typu (elementy składowe przygotowują poszczególni członkowie grupy), z dodaniem krótkich elementów tekstowych opisujących scenę, zwiastujących kolejne wydarzenia. • próbuje tworzyć w grupie proste narracje medialne z wykorzystaniem różnorodnych komunikatów składowych (digital storytelling).
Przetwarzanie	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że proste treści medialne można przetwarzać. • próbuje przy użyciu prostego oprogramowania modyfikować zdjęcie lub grafikę; np. bawi się programami do modyfikacji zdjęć lub narzędziem do rysowania. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przetwarzać w podstawowym zakresie dostępne treści medialne (zdjęcia, grafikę, filmy wideo, dźwięk) przy użyciu prostego oprogramowania do obróbki treści. • wie, że treści analogowe można przekształcić na formę cyfrową, odtwarzaną za pomocą cyfrowych urządzeń. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przetwarzać dostępne i samodzielnie przygotowane treści medialne (zdjęcia, grafikę, filmy wideo, dźwięk). • umie w grupie tworzyć cyfrowe narracje na bazie zmodyfikowanych wcześniej znalezionych lub przygotowanych przez zespół treści medialnych. • potrafi skanować dokumenty, zdjęcia i przeprowadzać ich podstawową edycję za pomocą programów do skanowania.
Prezentowanie	<ul style="list-style-type: none"> • przy wsparciu osoby dorosłej pokazuje grupie efekty prób samodzielnego tworzenia i przetwarzania komunikatów. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zaprezentować, z wykorzystaniem sprzętu multimedialnego (np. komputer z rzutnikiem multimedialnym), przygotowane indywidualnie lub w grupie treści medialne. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać rzutnik multimedialny lub inne narzędzie o podobnym zastosowaniu; np. umie za jego pomocą wyświetlić pojedyncze komunikaty – zdjęcia, teksty, slajdy prezentacji multimedialnej, filmy, strony internetowe. • wie o istnieniu serwisów internetowych, blogów, narzędzi do kolektywnego tworzenia treści on-line.

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
<p>Tworzenie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie samodzielnie przygotować zestaw fotografii, scen filmowych, rysunków, nagrań, elementów graficznych na wybrany temat. • umie swobodnie łączyć ze sobą różnorodne zgromadzone treści i tworzyć rozbudowane narracje cyfrowe na wybrany temat. • umie przygotować w grupie narrację złożoną z różnorodnych mediów na wybrany temat, planując wcześniej zespołowo działania grupy on-line w edytorze rozszerzonych mediów lub wymieniając się informacjami na temat przygotowań i planowania projektu na blogu lub w grupie w serwisie społecznościowym. • umie współtworzyć w grupie proste teksty i prezentacje multimedialne przy użyciu narzędzi umożliwiających sieciową współpracę. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie samodzielnie przygotować obszerny zestaw różnorodnych treści medialnych na wybrany temat. • umie swobodnie łączyć ze sobą różnorodne zgromadzone treści i tworzyć na ich bazie rozbudowane narracje cyfrowe; np. kolekcje i archiwa cyfrowe, blogi, wiki, opowiadanie hipertekstowe, serwis internetowy, gazeta on-line lub inne formy oparte na hipertekstowej architekturze. • umie zrealizować w grupie projekt medialny z podziałem zadań dotyczących przygotowywania składowych części medialnych oraz montowania w całość zgromadzonych elementów lub ich kolekcji; np. umie organizować pracę związaną z przygotowaniem działań grupy, włączać się za pomocą narzędzi medialnych do grupowej pracy, nadzorować przebieg prac grupy, realizację kolejnych kroków i tworzenie efektów projektu przy użyciu sieciowych technologii współpracy, takich jak portal edukacyjny, wiki, blog, edytory tekstu lub prezentacje multimedialne współtworzone on-line, serwisy społecznościowe. • umie współtworzyć w grupie teksty i prezentacje multimedialne przy użyciu sieciowych narzędzi współpracy. • umie dokumentować i komentować otoczenie i zachodzące w nim procesy; np. tworzy reportaż tekstowy, zdjęciowy, wideo, reportaż radiowy i inne formy radiowe publikowane w formie podcastu, wywiady, digitalizuje artefakty.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna
Przetwarzanie	<ul style="list-style-type: none"> • umie przetwarzać znalezione i przygotowane wcześniej rozbudowane kolekcje treści medialnych złożone ze zdjęć, grafiki, filmów wideo, dźwięku. • umie w grupie tworzyć rozbudowane cyfrowe narracje, filmy, hipermedialne projekty oparte na zmodyfikowanych przez uczestników grupy treściach lub znalezionych, przetworzonych materiałach. • umie samodzielnie digitalizować treści analogowe; np. umie skanować książki, gazety, dokumenty, zdjęcia. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie na zaawansowanym poziomie modyfikować przygotowane i znalezione rozbudowane zasoby treści multimedialnych i hipermedialnych. • umie w grupie tworzyć zaawansowane cyfrowe narracje, filmy, hipermedialne projekty oparte na zmodyfikowanych przez członków grupy treściach lub znalezionych, złożonych komunikatach medialnych. • umie, działając w grupie, digitalizować analogowe treści; np. wspólnie z innymi realizuje projekt digitalizacyjny.
Prezentowanie	<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać narzędzia do synchronicznego prezentowania treści (prezentacje on-line w czasie rzeczywistym). • umie obsługiwać narzędzia do asynchronicznego prezentowania treści (prezentacje multimedialne on-line i off-line). • umie obsługiwać narzędzia do prowadzenia zbiorowej komunikacji on-line z wykorzystaniem dźwięku i wideo. • umie prezentować treści na blogu, publikować za pomocą narzędzi do kolektywnego tworzenia treści • umie w grupie przygotować prezentację treści za pomocą systemu typu wiki oraz zakładać i moderować dyskusje sieciowe za pomocą listy dyskusyjnej, forum oraz serwisów społecznościowych. • wie, jakie są podstawy pracy dziennikarskiej w internecie i potrafi po wcześniejszym przygotowaniu publikować treści na temat życia w społeczności lokalnej; np. wie, czym jest „dziennikarstwo obywatelskie” i próbuje działać jako dziennikarz obywatelski. • umie tworzyć proste archiwa cyfrowe złożone ze zdigitalizowanych materiałów. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać systemy zarządzania treścią, zarządzać listą autorów i publikowanymi treściami, dodawać, edytować i usuwać treści przy użyciu narzędzi typu blog, sieciowy pakiet biurowy. • umie rozpowszechniać informacje na temat własnej lub grupowej twórczości; np. umie wykorzystywać serwisy społecznościowe do tworzenia przestrzeni publikacji na określony temat. • wie, jak funkcjonuje redakcja internetowa, potrafi wykorzystać podstawy umiejętności dziennikarskich do publikowania (wcześniej przygotowanych samodzielnie i/lub w grupie) bieżących informacji na temat życia społeczności lokalnej. • umie tworzyć rozbudowane archiwa cyfrowe złożone ze zdigitalizowanych materiałów.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Tworzenie	<ul style="list-style-type: none"> • umie samodzielnie przygotować zestaw fotografii, scen filmowych, rysunków, nagrań, elementów graficznych na wybrany temat. • umie swobodnie łączyć ze sobą różnorodne zgromadzone treści i tworzyć proste narracje cyfrowe na wybrany temat. • umie przygotować w grupie narrację złożoną z różnorodnych mediów na wybrany temat, planując wcześniej zespołowo działania grupy on-line w edytorze rozszerzonych mediów lub wymieniając się informacjami na temat przygotowań i planowania projektu na blogu lub w grupie w serwisie społecznościowym. • umie współtworzyć w grupie proste teksty i prezentacje multimedialne przy użyciu narzędzi umożliwiających sieciową współpracę. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie samodzielnie przygotować obszerny zestaw różnorodnych treści medialnych na wybrany temat. • umie swobodnie łączyć ze sobą różnorodne zgromadzone treści i tworzyć na ich bazie rozbudowane narracje cyfrowe (np. kolekcje i archiwa cyfrowe, blogi, wiki, opowiadanie hipertekstowe, serwis internetowy, gazeta on-line lub inne formy oparte na hipertekstowej architekturze). • umie zrealizować w grupie projekt medialny z podziałem zadań dotyczących przygotowywania składowych części medialnych oraz montowania w całość zgromadzonych elementów lub ich kolekcji; np. umie organizować pracę związaną z przygotowaniem działań grupy, włączając się za pomocą narzędzi medialnych do grupowej pracy, nadzorować przebieg prac grupy, realizację kolejnych kroków i tworzenie efektów projektu przy użyciu sieciowych technologii współpracy (portal edukacyjny, wiki, blog, edytory tekstu lub prezentacje multimedialne współtworzone on-line, serwisy społecznościowe). • umie współtworzyć w grupie teksty i prezentacje multimedialne przy użyciu sieciowych narzędzi współpracy. • umie dokumentować i komentować otoczenie i zachodzące w nim procesy; np. tworzy reportaż tekstowy, zdjęciowy, wideo, reportaż radiowy i inne formy radiowe publikowane w formie podcastu, wywiady, digitalizuje artefakty. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie koordynować działanie zespołu przygotowującego treści do realizowanego projektu medialnego. • umie uczyć innych, jak gromadzić treści i tworzyć na ich podstawie rozbudowane narracje cyfrowe. • umie nadzorować realizację projektu medialnego, dzielić zadania dotyczące przygotowywania składowych części medialnych oraz montowania w całość zgromadzonych elementów lub ich kolekcji, potrafi organizować pracę kilku zespołów realizujących wspólny projekt medialny. • umie uczyć innych, jak przygotowywać prezentacje medialne, umie tworzyć prezentacje medialne na profesjonalnym poziomie. • umie przeprowadzić szkolenie w zakresie dokumentowania i komentowania otoczenia i zachodzących w nim procesów; np. tworzenia reportaży tekstowych, zdjęciowych, wideo, reportaży radiowych i innych form radiowych publikowanych w formie podcastu, wywiadów, digitalizowania artefaktów.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Przetwarzanie	<ul style="list-style-type: none"> • umie przetwarzać znalezione i przygotowane wcześniej rozbudowane kolekcje treści medialnych złożone ze zdjęć, grafiki, filmów wideo, dźwięku. • umie w grupie tworzyć proste cyfrowe narracje, filmy, hipermedialne projekty oparte na zmodyfikowanych przez uczestników grupy treściach lub znalezionych, przetworzonych materiałach. • umie samodzielnie digitalizować treści analogowe: skanować książki, gazety, dokumenty, zdjęcia. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie na zaawansowanym poziomie modyfikować przygotowane i znalezione rozbudowane zasoby treści multimedialnych i hipermedialnych. • umie w grupie tworzyć zaawansowane cyfrowe narracje, filmy, hipermedialne projekty oparte na zmodyfikowanych przez uczestników grupy treściach lub znalezionych, złożonych komunikatach medialnych. • umie, działając w grupie, digitalizować analogowe treści. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie rozwiązywać problemy pojawiające się w trakcie zaawansowanego modyfikowania treści multimedialnych i hipermedialnych. • umie przeprowadzić warsztatowe szkolenie w zakresie modyfikacji treści dla użytkowników od poziomu początkującego do zaawansowanego. • umie koordynować działanie zespołu lub zespołów tworzących zaawansowane cyfrowe narracje, filmy, hipermedialne projekty oparte na zmodyfikowanych treściach. • umie koordynować zaawansowane działania w zakresie digitalizacji.
Prezentowanie	<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać narzędzia do synchronicznego prezentowania treści (prezentacje on-line w czasie rzeczywistym). • umie obsługiwać narzędzia do asynchronicznego prezentowania treści (prezentacje multimedialne on-line i off-line). • umie obsługiwać narzędzia do prowadzenia zbiorowej komunikacji on-line z wykorzystaniem dźwięku i wideo. • umie prezentować treści na blogu, publikować za pomocą narzędzi do kolektywnego tworzenia treści; np. umie w grupie przygotować prezentację treści za pomocą systemu typu wiki oraz zakładać i moderować dyskusje sieciowe za pomocą listy dyskusyjnej, forum oraz serwisów społecznościowych. • wie, jakie są podstawy pracy dziennikarskiej w internecie i potrafi po wcześniejszym przygotowaniu publikować treści na temat życia w społeczności lokalnej; np. wie, czym jest „dziennikarstwo obywatelskie” i próbuje działać jako dziennikarz obywatelski. • umie tworzyć proste archiwa cyfrowe złożone ze zdigitalizowanych materiałów. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie obsługiwać systemy zarządzania treścią, zarządzać listą autorów i publikowanymi treściami, dodawać, edytować i usuwać treści przy użyciu narzędzi typu blog, sieciowy pakiet biurowy. • umie wykorzystywać serwisy społecznościowe do tworzenia przestrzeni publikacji na określony temat, umie rozpowszechniać informacje na temat własnej lub grupowej twórczości. • wie, jak funkcjonuje redakcja internetowa, potrafi wykorzystać podstawy umiejętności dziennikarskich do publikowania (wcześniej przygotowanych samodzielnie i/lub w grupie) bieżących informacji na temat życia społeczności lokalnej. • umie tworzyć rozbudowane archiwa cyfrowe złożone ze zdigitalizowanych materiałów. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie rozwiązywać problemy związane z obsługą systemów zarządzania treścią. • umie animować sieciowe społeczności i szkolić na temat zarządzania sieciowymi społecznościami inne osoby. • umie zorganizować internetową redakcję, koordynować jej funkcjonowanie i aktywizować za jej pomocą społeczność lokalną. • wie, jak stworzyć zaawansowane archiwa cyfrowe, umie przeprowadzić szkolenie w zakresie tworzenia cyfrowych archiwów od poziomu początkującego do zaawansowanego.

**V.
ETYKA I WARTOŚCI
W KOMUNIKACJI
I MEDIACH**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Komunikacja i media jako przedmiot refleksji etycznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie na podstawowym poziomie rozróżnić dobro i zło w mediach i komunikacji; np. potrafi wskazać złe postępowanie bohatera oglądanego filmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że problem dobra i zła, kłamstwa i prawdy dotyczy także mediów i komunikacji; np. wie, że w telewizji można usłyszeć kłamstwo albo że granie w określone gry może być złe. • wie, że zostały ustalone określone reguły komunikacji i korzystania z mediów oraz że należy się do nich stosować. • umie wskazać zagrożenia etyczne związane z korzystaniem z mediów; np. umie opowiedzieć o problemie kłamstwa w reklamie telewizyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, dlaczego normy moralne i wartości odnoszą się także do mediów i komunikacji przez media; np. rozumie, dlaczego obrażanie kogoś w internecie ma takie samo znaczenie jak obrażanie kogoś twarzą w twarz.
<p>Wyzwania etyczne a treści mediów i komunikacji</p>		<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że należy stosować się do ograniczeń w dostępie do treści mediów wprowadzonych dla jego dobra; np. zakaz oglądania niektórych programów w telewizji 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ma prawo dostępu do informacji i komunikacji. • rozumie, dlaczego korzystając z materiałów dostępnych w internecie, należy szanować pracę innych; np. rozumie, dlaczego wklejając do prezentacji multimedialnej obrazek ściągnięty z internetu, należy podać jego źródło. • umie wskazać podstawowe wartości w przekazie medialnym; np. wskazać, do jakich wartości odwołuje się postępowanie bohatera oglądanego filmu. • rozumie, że wartości promowane w treści mediów i komunikacji są zależne od wielu czynników; np. rozumie, że reklama nie jest bezinteresownym informowaniem o produkcie, ponieważ jej główną funkcją jest zachęcanie do kupna produktu, rozbudzanie potrzeb itp. • rozumie pojęcie wolności słowa w perspektywie mediów i komunikacji. • rozumie potrzebę krytycznej tolerancji i otwartości (także na inne kultury) przy kontakcie z treściami mediów.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Wyzwania etyczne w relacjach przez media</p>		<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ma prawo do zachowania anonimowości i prywatności; np. wie, że nie musi się zgadzać na zrobienie sobie zdjęcia przez kogoś obcego. Wie, że nie musi podawać swojego adresu domowego osobie spotkanej w internecie (i że to nie świadczy o jej/jego złym zachowaniu). • rozumie, że komunikacja w mediach to wciąż komunikacja między ludźmi; np. rozumie, że po drugiej stronie ekranu siedzi inny człowiek, któremu należy się szacunek. • rozumie, że komunikacja przez media nie może być wystarczającą alternatywą komunikacji interpersonalnej; np. rozumie wady przyjaźni tylko przez internet. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że prywatność własna i innych jest wartością; np. wie, dlaczego nie należy podawać numeru telefonu znajomej osoby innym bez jej wyraźnej zgody. • umie stosować w komunikacji w internecie zasady netykiety. • rozumie postawę krytycznej otwartości i tolerancji w relacjach w mediach; np. rozumie, że dyskutując on-line, nie zawsze ma się rację i czasem warto zaakceptować argument drugiej strony.
<p>Wyzwania etyczne a normy prawa w mediach i komunikacji</p>		<ul style="list-style-type: none"> • wie, że przepisy prawa stosują się także do mediów i komunikacji. • rozumie obowiązek przestrzegania prawa także w perspektywie mediów i komunikacji; np. potrafi wyjaśnić, dlaczego kradzież w internecie ma taki sam status jak kradzież towaru ze sklepu. 	

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Komunikacja i media jako przedmiot refleksji etycznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie stawiać pytania dotyczące etycznych konsekwencji komunikacji i korzystania z mediów w perspektywie własnych zachowań i doświadczeń; np. potrafi zastanowić się nad konsekwencjami i moralną oceną propozycji radykalnych sposobów odchudzania, które publikuje na swoim blogu. • rozumie, że wyzwania etyczne w mediach i komunikacji istnieją także poza perspektywą jego własnych doświadczeń i umie zadawać pytania na ich temat; np. potrafi opisać, na czym polega moralny problem kontroli aktywności internetowych pracownika przez pracodawcę oraz zadać pytania dotyczące natury tego problemu: granic prywatności pracownika, wymogów uczciwej i skutecznej pracy itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zdefiniować i zanalizować wyzwania etyczne w perspektywie mediów i komunikacji niezależnie od własnych doświadczeń oraz potrafi znaleźć pomoc w ich krytycznej analizie i rozwiązywaniu; np. potrafi krytycznie zanalizować etyczny problem zdrady on-line dzięki znalezionym w internecie wypowiedziom psychologów, badaniom itp. • umie podjąć refleksję etyczną nad komunikacją i mediami z różnych perspektyw; np. działalności biznesowej, reklamy, polityki, edukacji, nauki, z punktu widzenia różnych systemów moralnych. • rozumie problem języka w dyskusjach nad etyką mediów i komunikacji; np. rozumie problem zdefiniowania pojęcia piractwa komputerowego. • rozumie potrzebę kształtowania swoich postaw w komunikacji i korzystaniu z mediów w kierunku wykształcenia własnych zasad postępowania opartych o sumienie. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wypracować subiektywne zasady etyczne dotyczące komunikacji i korzystania z mediów oraz stosować je na co dzień.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Wyzwania etyczne a treści mediów i komunikacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie czynniki wpływają na obecność i kształt określonych wartości w mediach i komunikacji; np. wie, że frakcja polityczna kontrolująca media publiczne może mieć wpływ na wartości, jakie dominować będą w przekazach tych mediów. • umie krytycznie analizować wartości w treści mediów i komunikacji z uwzględnieniem tej wiedzy; np. wiedząc o zasadach działania tabloidów, o modelu biznesowym tego gatunku medialnego, potrafi krytycznie opisać wartości promowane na łamach „Faktu”. • rozumie prawo do sprzeciwu lub czynnego oporu wobec treści medialnych czy komunikacji; np. rozumie, dlaczego może protestować przeciwko instalacji banerów reklamowych w budynku szkoły. Rozumie, że instalacja dodatku AdBlock w przeglądarce wynika z jego prawa do kontrolowania treści, które odbiera. • wie o prawie dostępu do informacji, do dążenia do jej uzyskania oraz ograniczeniach z tym związanych; np. zna wartość czyjejś prywatności i wie, że ogranicza ona jego prawo do dostępu do informacji. Zna pojęcie informacji publicznej i wie o prawie dostępu do niej. • rozumie problem komunikowania treści takich jak przemoc, nagość, prywatność. Rozumie, że problem ten dotyczyć może także treści o charakterze historycznym; np. rozumie, że należy zastanowić się nad formą i stylem fotografii dokumentującej wizytę klasową w Muzeum Auschwitz. • rozumie pojęcie etyki dziennikarskiej i umie wskazać, jak odnosi się ono do różnych dostawców treści. • umie przedstawić pozytywną interpretację pojęcia hakowania jako działania zmierzającego do dostosowania systemu (medium) do własnych celów. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie praktycznie rozpoznać wyzwania wobec etyki dziennikarskiej, obejmującej również innych nadawców treści, z perspektywy różnych systemów moralnych; np. potrafi skonfrontować zasady etyki dziennikarskiej dotyczące prezentowania scen przemocy z obejrzaną relacją korespondenta wojennego. • umie odnieść problem wolności słowa i pluralizmu mediów do konkretnych zjawisk medialnych; np. potrafi zanalizować funkcjonowanie Wikileaks w perspektywie wolności słowa i polityki bezpieczeństwa państw. • umie odnieść problem dobra wspólnego do systemu mediów i komunikacji z wykorzystaniem pojęcia kultury (ekonomii) daru oraz pojęć związanych z ideą otwartości treści w internecie (Otwarta Nauka, Otwarte Zasoby Edukacyjne, wolne licencje itp.); np. potrafi zanalizować model Wikipedii pod kątem dobra wspólnego, akcentując znaczenie licencji Creative Commons wykorzystywanej przez autorów haseł. • umie krytycznie zanalizować problem dobra wspólnego i otwartości w perspektywie treści medialnych; np. potrafi wskazać argumenty za udostępnianiem on-line wyników badań naukowych. Potrafi krytycznie zanalizować problem abonamentu i funkcjonowania mediów publicznych w perspektywie wartości dobra wspólnego. 	

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Wyzwania etyczne w relacjach przez media	<ul style="list-style-type: none"> rozumie problem moralnej oceny zachowań komunikacyjnych w mediach; np. rozumie, że ośmieszanie kogoś w internecie ma taką samą wartość moralną jak ośmieszanie kogoś w komunikacji bezpośredniej. rozumie pojęcie mowy nienawiści w internecie i potrafi je odnieść do wypowiedzi obserwowanych on-line oraz do idei wolności słowa. rozumie wartość współpracy między użytkownikami internetu (w perspektywie zjawisk takich jak ruch open source, Wikipedia, crowdsourcing, peer-production itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> umie określić zasady ograniczania prawa do prywatności w mediach; np. umie podać katalog wartości, wobec których prawo do prywatności może być zanegowane (np. wspólne bezpieczeństwo). Umie wskazać i ocenić negatywne zjawiska ograniczania prawa do prywatności (np. kontrola internautów w Chinach, problem ACTA). potrafi krytycznie podejść do skodyfikowanych zasad netykiety. potrafi wypracować własne zasady kształtowania relacji w komunikacji przez media w oparciu o własne doświadczenia. 	
Wyzwania etyczne a normy prawa w mediach i komunikacji	<ul style="list-style-type: none"> wie, że system prawny nie zawsze odpowiednio szybko reaguje na nowe zjawiska w mediach; np. zna pojęcie stalkingu i wie, że jeszcze niedawno nie było takiego przestępstwa w kodeksie karnym. rozumie, że nie wszystkie zasady komunikacji i funkcjonowania w mediach muszą być regulowane przez przepisy prawa; np. umie wyjaśnić zasady i znaczenie kultury dyskusji na forach internetowych oraz pokazać, które z tych zasad nie wynikają wprost z przepisów prawa, a mimo to obowiązują. 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie problem relacji między prawem stanowionym a moralnością szczególnie w odniesieniu do prawa autorskiego, prawa własności i prawa do prywatności w mediach oraz rozumie problem języka w dyskusjach na ten temat; np. rozumie złożoność moralnej oceny piractwa komputerowego, potrafi rozważyć, czy nielegalne korzystanie z programów komputerowych do celów edukacyjnych jest etyczne, czy nie. Potrafi krytycznie zanalizować pojęcie piractwa komputerowego. rozumie, że normy funkcjonowania mediów mogą być różne w różnych systemach prawnych i normatywnych. potrafi odnieść się do tego problemu w próbie etycznej oceny zjawiska medialnego; np. rozumie, że funkcjonowanie portalu Redwatch w kulturze prawnej USA jest dozwolone jako wyraz wolności słowa, a w Polsce traktowane jako przestępstwo. Rozumie, jakie problemy rodzi różnicowanie systemów prawnych i normatywnych w próbie moralnej oceny tego zjawiska. 	

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Komunikacja i media jako przedmiot refleksji etycznej	<ul style="list-style-type: none"> umie stawiać pytania dotyczące etycznych konsekwencji komunikacji i korzystania z mediów w perspektywie własnych zachowań i doświadczeń; np. rozważa: czy źle zrobiłem ściągnąjąc ten plik? 	<ul style="list-style-type: none"> umie zanalizować problemy etyczne w perspektywie mediów i komunikacji niezależnie od własnych doświadczeń (na poziomie ogólnym, abstrakcyjnym) oraz potrafi znaleźć pomoc w ich krytycznej analizie i rozwiązywaniu; np. zastanawia się: w jakich warunkach nielegalne ściągnięcie plików z internetu może nie być nieetyczne? rozumie problem języka w dyskusjach nad etyką mediów. 	<ul style="list-style-type: none"> umie zainicjować proces etycznej analizy mediów i komunikacji wśród uczniów, uczestników warsztatów itp.; np. pyta: czy kiedykolwiek oglądając „Wiadomości, mieliście poczucie, że jakiś materiał nie powinien się tam znaleźć, ponieważ było to niestosowne albo krzywdzące dla kogoś? umie wypracować subiektywne zasady etyczne dotyczące komunikacji i korzystania z mediów oraz stosować je na co dzień.
Wyzwania etyczne a treści mediów i komunikacji	<ul style="list-style-type: none"> wie o prawie dostępu do informacji oraz ograniczeniach z tym związanych. umie wskazać podstawowe wartości w wybranym przekazie medialnym. rozumie, że wartości obecne w treści mediów i komunikacji zależą od wielu czynników. wie, że korzystając z materiałów dostępnych w internecie należy szanować pracę innych. rozumie pojęcie etyki dziennikarskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, jakie czynniki wpływają na obecność i kształt określonych wartości w mediach i komunikacji. umie krytycznie analizować wartości w treści mediów i komunikacji z uwzględnieniem tej wiedzy. rozumie prawo do sprzeciwu lub czynnego oporu wobec treści medialnych czy komunikacji. rozumie problem komunikowania treści takich jak przemoc, nagość, prywatność (także w odniesieniu do treści o charakterze historycznym). rozumie wartość równego dostępu do informacji. umie praktycznie rozpoznać wyzwania wobec etyki dziennikarskiej i odnieść je do innych dostawców treści. 	<ul style="list-style-type: none"> umie odnieść problem wolności słowa i pluralizmu mediów do konkretnych zjawisk medialnych. umie odnieść problem dobra wspólnego do systemu mediów i komunikacji z wykorzystaniem pojęcia kultury (ekonomii) daru oraz pojęć związanych z ideą otwartości treści w internecie (Otwarta Nauka, Otwarte Zasoby Edukacyjne, wolne licencje itp.). umie przedstawić pozytywną interpretację pojęcia hakowania jako działania zmierzającego do dostosowania systemu (medium) do własnych celów.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Wyzwania etyczne w relacjach przez media	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ma prawo do zachowania anonimowości i prywatności. • rozumie, że komunikacja w mediach to wciąż komunikacja między ludźmi. • wie, że należy szanować prywatność swoją i innych. • umie stosować w komunikacji w internecie zasady netykiety. • rozumie postawę krytycznej otwartości i tolerancji w relacjach w mediach. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie problem etycznej oceny zachowań w komunikacji przez media. • rozumie pojęcie mowy nienawiści w internecie i potrafi je odnieść do wypowiedzi obserwowanych on-line oraz do idei wolności słowa. • rozumie wartość współpracy między użytkownikami internetu (w perspektywie zjawisk takich jak ruch open source, Wikipedia, crowdsourcing, peer-production itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi krytycznie podejść do skodyfikowanych zasad netykiety. • potrafi wypracować własne zasady kształtowania relacji w komunikacji przez media w oparciu o własne doświadczenia.
Wyzwania etyczne a normy prawa w mediach i komunikacji	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie obowiązek przestrzegania prawa także w perspektywie mediów i komunikacji. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że system prawny nie zawsze odpowiednio szybko reaguje na nowe zjawiska w mediach. • rozumie, że nie wszystkie zasady komunikacji i funkcjonowania w mediach muszą być regulowane przez przepisy prawa. • rozumie, że normy funkcjonowania mediów mogą być różne w różnych systemach prawnych i normatywnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie problem relacji między prawem stanowionym a etyką, szczególnie w odniesieniu do prawa autorskiego, prawa własności i prawa do prywatności w mediach oraz rozumie problem języka w dyskusjach na ten temat. • potrafi odnieść problem różnorodnych systemów prawnych i normatywnych do etycznej oceny zjawiska medialnego; np. rozważa: czy skoro w USA nie jest zakazane propagowanie nazizmu (ze względu na zasady wolności słowa), oznacza to, że takie działania w Polsce również powinno być dozwolone?

**VI.
BEZPIECZEŃSTWO
W KOMUNIKACJI
I MEDIACH**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Ochrona prywatności i wizerunku	<ul style="list-style-type: none"> umie zakomunikować, że się wstydzi i nie chce uczestniczyć w danej sytuacji komunikacyjnej; np. nie chce być nagrywane lub fotografowane, nie chce rozmawiać przez telefon. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, że pewnych informacji nie wolno udostępniać obcym; w razie wątpliwości pyta rodziców lub opiekunów. umie odróżnić uwiecznienie od upublicznienia. umie sprzeciwić się innemu dziecku lub dorosłemu w kwestii publikacji swojego utworu lub związanej z wizerunkiem; np. pokazywanie filmu z jego udziałem. 	<ul style="list-style-type: none"> umie wskazać różnice pomiędzy komunikacją prywatną i publiczną.
Anonimowość		<ul style="list-style-type: none"> wie, co to znaczy „anonimowość”. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, że z sieci możemy korzystać anonimowo. umie podać przykład sytuacji, w której anonimowość jest wskazana.
Bezpieczeństwo komunikacji, pracy i transakcji	<ul style="list-style-type: none"> umie zakomunikować, że dana treść budzi strach lub poczucie zagrożenia, ale niekoniecznie umie temu zaradzić, np. celowo przełączyć kanał. 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie, co to „sekret”, „tajemnica” i umie jej dochować, również w sytuacji komunikacyjnej. umie selekcjonować treści, które odbiera; np. poprzez wyłączenie telewizora, zmianę filmu, zmianę strony. 	<ul style="list-style-type: none"> wie, że pewne informacje i rodzaje komunikacji powinny być „tajemnicą”; np. hasło do poczty. wie, że istnieją sposoby zapewnienia tej „tajemnicy” i umie o nie spytać. wie, że zakupy można zrobić w fizycznym sklepie, jak i w sklepie internetowym czy portalu aukcyjnym; potrafi podać przykłady. wie, co to spam i umie rozpoznać bardziej oczywiste jego przykłady.
Nadzór nad siecią			<ul style="list-style-type: none"> wie, co to znaczy „cenzura”. wie, co to znaczy „podstuchiwać”, również w kontekście technologii i sieci; np. wie, że kiedy pisze do kogoś w internecie, czyta to też jeszcze ktoś inny.
Uzależnienia i higiena korzystania z mediów			<ul style="list-style-type: none"> umie dostrzec sytuacje, w których przekroczone zostają granice higieny korzystania z mediów; np. mama za dużo gra w gry, kolega za dużo rozmawia przez telefon. wie, że relacje przez media mają wpływ na relacje bezpośrednie, a czynności dokonywane przez media mogą mieć bardzo realne konsekwencje (np. płaćności).

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Ochrona prywatności i wizerunku	<ul style="list-style-type: none"> umie zdecydować, czy w danej sytuacji komunikacja powinna być prywatna czy publiczna. 	<ul style="list-style-type: none"> umie poprawnie zidentyfikować, czy dane narzędzia (np. czat na portalach społecznościowych) faktycznie oferują komunikację prywatną, czy tylko jej złudzenie. umie posłużyć się narzędziami zwiększającymi prywatność; np. rozszerzenia przeglądarki, ustawienia prywatności. wie, do czego służą regulaminy na stronach, z których korzysta. 	<ul style="list-style-type: none"> umie płynnie posługiwać się metodami i narzędziami ochrony prywatności. czyta ze zrozumieniem regulaminy stron, z których korzysta, i umie świadomie podjąć decyzje dotyczące przyjęcia lub odrzucenia ich postanowień.
Anonimowość	<ul style="list-style-type: none"> wie, że są specjalne narzędzia do zwiększania anonimowości w sieci i umie o nie spytać. wie, że anonimowość w sieci może być pozorna i że często możliwe jest ustalenie autora danej informacji nawet jeżeli używał pseudonimu. wie, że jeżeli ujawni w treści komunikacji dane identyfikujące, sam fakt komunikowania się anonimowo (np. przy użyciu odpowiednich narzędzi) nie wystarczy do zachowania anonimowości. 	<ul style="list-style-type: none"> umie posłużyć się narzędziami zwiększającymi anonimowość; np. TOR, anonimowe proxy, dystrybucja Linuksa TAILS. 	<ul style="list-style-type: none"> świadomie i trafnie podejmuje decyzje dotyczące anonimowości w różnych sytuacjach komunikacyjnych; np. świadomie w pewnych sytuacjach wyłącza usługi lokalizacyjne dostępne w przeglądarce.
Bezpieczeństwo komunikacji, pracy i transakcji	<ul style="list-style-type: none"> wie, że dane prywatne mogą być traktowane jak towar. umie skorzystać z podstawowych narzędzi zapewniających bezpieczeństwo komunikacji; np. korzysta z https na stronach banków czy portalach społecznościowych. wie, że należy wylogować się z portali po zakończeniu pracy. wie, że są różne formy płatności w internecie o różnym poziomie bezpieczeństwa. zna podstawowe zasady bezpieczeństwa przy zakupach on-line. 	<ul style="list-style-type: none"> z dużą dozą pewności rozpoznaje spam i próby phishingu; np. zwraca uwagę na to, że nie zgadza się adres strony bankowej. zwraca uwagę na certyfikaty; np. nie akceptuje automatycznie każdego napotkanego błędnego certyfikatu zgłoszonego przez przeglądarkę. wie, że istnieją narzędzia dodatkowo zwiększające bezpieczeństwo komunikacji i umie do nich dotrzeć; np. szyfrowanie end-to-end, poczty, PGP/GPG, OTR. 	<ul style="list-style-type: none"> płynnie posługuje się narzędziami zwiększającymi bezpieczeństwo komunikacji. zna narzędzia szyfrowania end-to-end i umie ich użyć; np. PGP/GPG, OTR.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Nadzór nad siecią	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że sieć może być nadzorowana. • wie, że nadzór ten może mieć wiele form, w tym cenzury czy podsłuchu. • wie, że nadzór może nie być zauważalny dla nadzorowanych; np. zdaje sobie sprawę, że skutkiem nadzoru może być trudna do identyfikacji zmiana wyników wyszukiwania. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że mogą być różne cele wprowadzania nadzoru i umie je wymienić; np. ochrona dzieci w internecie; uzyskiwanie dodatkowych przychodów przez daną korporację ze sprzedaży prywatnych danych użytkowników. • wie, że nadzór może być legalny lub bezprawny; że może być prowadzony przez organa państwowe (np. policję) i osoby prywatne czy korporacje. • wie, że istnieją metody obejścia/utrudnienia nadzoru, nie tylko techniczne; np. potrafi wymienić takie metody jak świadome umieszczanie informacji fałszywych lub stosowanie szyfrowania nie tylko do treści wrażliwych, ale również banalnych, celem utrudnienia identyfikacji, kiedy zachodzi ważna/wrażliwa komunikacja. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie korzystać z narzędzi obejścia/utrudnienia nadzoru. • świadomie podejmuje decyzje o doborze narzędzi do konkretnych celów, biorąc pod uwagę możliwość nadzoru osób trzecich nad tymi narzędziami, oraz specyfikę treści.
Uzależnienia i higiena korzystania z mediów	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że pewne wzorce zachowań mogą prowadzić do uzależnienia. • umie zidentyfikować niebezpieczne wzorce i ich unikać. • wie, czym jest stalking (nękanie). 	<ul style="list-style-type: none"> • umie świadomie kształtować swoje nawyki związane z korzystaniem z technologii. • umie zaobserwować oznaki uzależnienia u siebie i u innych. • umie przewidzieć konsekwencje działań w sieci, które mogą spowodować groźne sytuacje także poza nią; np. nie podaje publicznie informacji o planowanej dłuższej nieobecności w domu na portalu społecznościowym, na którym podany jest również adres zamieszkania. • umie rozpoznać stalking (nękanie) i wie, jak się przed nim bronić. • umie zarządzać wizerunkiem on-line; świadomie podejmuje decyzję, na ile wizerunek on-line odzwierciedla jego prawdziwą tożsamość; np. nie publikuje danych umożliwiających odkrycie jego tożsamości. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zareagować na negatywne wzorce zachowań u innych, np. szukając pomocy specjalisty. • dostrzega powiązania pomiędzy swoimi działaniami w mediach a innymi sferami życia, umie tymi powiązaniem zarządzać.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Ochrona prywatności i wizerunku	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że prywatność jest dobrem i że mamy do niej prawo. • wie, że ochrona wizerunku wymaga ochrony prywatności. • wie, że dane prywatne mogą być traktowane jak towar. • wie, że pewne komunikaty mogą być przekazywane wyłącznie prywatnie, a inne udostępniane publicznie. • rozumie, że biorąc udział w komunikacji, potencjalnie odpowiada za wizerunek nie tylko swój, ale np. swojego pracodawcy, jeśli używa np. firmowego adresu e-mail. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie używać podstawowych narzędzi chroniących prywatność, np. rozszerzenia do przeglądark, blokada ciasteczek. • umie precyzyjnie wskazać, które komunikaty mogą być przekazywane wyłącznie prywatnie, a które udostępniane publicznie. • wie, że nawet dane anonimizowane zebrane w odpowiedniej ilości mogą pozwolić na naruszenie prywatności. • wie, że jego decyzje dotyczące prywatności mogą różnić się od decyzji innych i umie to uszanować. • umie dostosować swój wizerunek do sytuacji i roli. 	<ul style="list-style-type: none"> • świadomie kreuje swój wizerunek on-line w różnych kontekstach. • płynnie posługuje się technikami i narzędziami ochrony prywatności. • umie świadomie podejmować decyzje dotyczące udostępnienia bądź nie danych swoich i swoich znajomych, uwzględniając ich preferencje w zakresie ochrony prywatności i wizerunku.
Anonimowość	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że z sieci możemy korzystać anonimowo. • wie, że korzystanie anonimowe nie wyklucza możliwości ustalenia autora. • wie, że istnieją metody śledzenia osób w sieci bez ich wiedzy, np. ciasteczka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że istnieją narzędzia zwiększające anonimowość (jak rozszerzenia do przeglądark, systemy TOR, I2P, proxy). • umie znaleźć i dostosować do swoich potrzeb ustawienia przeglądark zwiększające anonimowość. 	<ul style="list-style-type: none"> • biegle korzysta z narzędzi i technik zapewniających anonimowość w sieci. • umie kompleksowo zadbać o zachowanie anonimowości, korzystając z kombinacji narzędzi, np. tryb prywatny, TOR, blokada ciasteczek.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Bezpieczeństwo komunikacji, pracy i transakcji	<ul style="list-style-type: none"> • umie skorzystać z podstawowych narzędzi zapewniających bezpieczeństwo transmisji (https). • wie, że należy wylogować się po zakończeniu pracy na publicznym terminalu lub w sytuacji, w której inni będą korzystać z tego samego komputera. • zwraca uwagę na ostrzeżenia o wygaśniętych/nieprawidłowych certyfikatach, w razie wątpliwości pyta (nie akceptuje automatycznie). • docenia wagę traktowania pewnych informacji jako tajnych, zdaje sobie sprawę, że dzielenie się hasłami (nawet jeśli np. zwiększa wygodę) jest niedopuszczalne. • potrafi zachować „higienę informatyczną”, np. zwraca uwagę na komunikaty pojawiające się na ekranie i nie akceptuje rzeczy, których nie rozumie – w takich sytuacjach pyta; zdaje sobie sprawę z zagrożeń takich jak wirusy; potrafi korzystać z tzw. „trybu prywatnego” przeglądarek. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie samodzielnie podjąć decyzję dotyczącą bezpieczeństwa komunikacji w danym przypadku, np. decyduje o zaakceptowaniu bądź nie wygaśniętego/nieprawidłowego certyfikatu. • zdaje sobie sprawę z zagrożeń związanych ze scentralizowanymi sieciami i usługami; umie podać przykłady sieci scentralizowanych (np. Facebook, Google) oraz zagrożeń z nimi związanych, np. utratę kontroli nad komunikacją, podsłuch. 	<ul style="list-style-type: none"> • płynnie posługuje się systemami szyfrowania end-to-end (PGP/GPG, OTR). • śledzi najważniejsze doniesienia dotyczące naruszeń bezpieczeństwa i umie wdrożyć rozwiązania problemów oraz sugerowane praktyki. • podejmuje świadome, oparte na rzetelnych przesłankach decyzje dotyczące narzędzi, których używa, biorąc pod uwagę również przesłanki pozatechniczne; np. bierze pod uwagę to, czy wszystkie kanały komunikacji, z których korzysta, mogą być łatwo kontrolowane przez jedną organizację. • rozumie zalety decentralizacji i umie je uwzględnić w podejmowanych decyzjach. • potrafi przeprowadzić prosty, nieformalny audyt bezpieczeństwa, wskazując na braki w danej sytuacji; np. doradza szyfrowanie.
Nadzór nad siecią	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że komunikacja w sieci może być nadzorowana w sposób niezauważalny dla korzystającego. • wie, że istnieją narzędzia obchodzące nadzór, umie znaleźć informacje na ich temat. • wie, że nadzór może być legalny lub bezprawny; prywatny i państwowy. • wie, że nadzór może prowadzić do cenzury. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie skorzystać samodzielnie z podstawowych narzędzi walki z potencjalnym nadzorem w sieci. • wie, że nadzór nad komunikacją w sieci jest wielopoziomowy. • umie rozpoznać, które kanały komunikacji są bardziej podatne na nadzór od innych. • umie podać przykłady sytuacji, w których nadzór jest uzasadniony, i takich, w których nie jest. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie aktywnie przeciwdziałać nadzorowi w sieci, świadomie stosując wiele technik w tym celu. • umie z dużą dozą pewności określić, które kanały komunikacji są najprawdopodobniej nadzorowane i w jakich celach.
Uzależnienia i higiena korzystania z mediów	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że pewne wzorce zachowań mogą prowadzić do uzależnienia. • wie, że relacje przez media mają wpływ na relacje bezpośrednie a czynności dokonywane przez media mają bardzo realne konsekwencje (np. płaćności). • umie przewidzieć konsekwencje działań w sieci, które mogą spowodować groźne sytuacje także poza nią. • wie, czym jest stalking i umie go rozpoznać. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zidentyfikować niebezpieczne wzorce zachowań i unikać sytuacji, które do nich prowadzą. • umie świadomie kształtować swoje nawyki związane z korzystaniem z technologii. • umie zaobserwować oznaki uzależnienia u siebie i u innych. • zna podstawowe narzędzia i metody obrony przed zagrożeniami związanymi z komunikacją przez media. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zareagować na negatywne wzorce zachowań, np. szukając pomocy specjalisty. • umie zidentyfikować próby aktywnych ataków w środowisku medialnym (phishing targetowany) i się przed nimi obronić.

**VII.
PRAWO
W KOMUNIKACJI
I MEDIACH**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Rodzaje, źródła i praktyka stosowania prawa w kontekście mediów	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co znaczy dać komuś słowo, umówić się na coś; np. gdy obieca mamie, że posprząta zabawki w pokoju. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym są zwyczajowe normy komunikacyjne i umie je zastosować w typowych sytuacjach; np. wie, kiedy mówi się dzień dobry, dobry wieczór, dziękuję, przepraszam. • wie, że prawo obowiązuje także w komunikacji z innymi, a naruszenie go jest karane. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcia wolności słowa, prawa do prywatności, ochrony dobrego imienia. • umie wskazać przykłady swoich praw i obowiązków w sferze komunikacji; np. prawo do tajemnicy korespondencji. • rozumie pojęcie umowy. • wie, że korzystanie z usług komunikacyjnych wiąże się z zawarciem umowy.
Media a prawa człowieka, obywatela i dziecka	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że media łączą z ludźmi; np. może zadzwonić do babci. • wie, że nie należy urażać innych, zarówno w kontakcie bezpośrednim, jak i przez media. • umie powiadomić rodziców lub opiekunów, gdy korzystając z mediów spotyka się z nieprzyjemną sytuacją. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ma prawo do anonimowości, ale nie do bezkarności; np. może podpisać rysunek pseudonimem i nie musi ujawniać prawdziwego imienia. • umie sprzeciwić się naruszaniu norm komunikacyjnych. • wie, że każdy ma prawo dostępu do wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> • zna swoje prawa komunikacyjne jako dziecka, ucznia i obywatela (prawo do uczestnictwa w kulturze, wolność słowa itd.) i wie, dlaczego są ważne; np. wie, że ma prawo czytać książki, ma prawo komunikować się z innymi. • umie dostrzec naruszenia praw, wolności, równości i prywatności w mediach. • rozumie, że prawo ma chronić użytkowników mediów.
Prawa wyłączne i monopole intelektualne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że każde dzieło ma autora; np. umie wskazać, że to rysunek Kasi, a ten wierszyk wymyślił Tomek. • wie, że nie powinno się przypisywać sobie cudzych dzieł. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że jest autorem i użytkownikiem informacji, np. kiedy rysuje czy ogląda bajki. • wie, że o publikacji decyduje autor, np. sam może zdecydować kiedy rysunek jest gotowy i kiedy pokazać go kolegom. • wie, co to jest plagiat; np. umie wskazać, że ten wierszyk napisał Tuwim, a nie kolega. • wie, czym jest cytat. • umie wskazać cytaty we własnej i cudzej wypowiedzi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są różne prawa wyłączne: autorskie, patentowe, do znaków towarowych. • wie, co to jest dozwolony użytek osobisty i publiczny; np. biblioteka, prawo do czytania, prawo do kopiowania informacji. • umie poprawnie cytować i oznaczać autorstwo. • umie opisać przykład dzieła zależnego; np. tłumaczenia.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
Prawo telekomunikacyjne		<ul style="list-style-type: none"> • umie zgłosić dorosłemu problem techniczny i poprosić o wsparcie. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie opisać różnice między rodzajami usług telekomunikacyjnych. • umie podać przykłady płatnych usług. • wie, że operatorzy mają obowiązki i potrafi wskazać ich przykłady. • wie, że nie może samodzielnie zawierać umów; np. zakładać kont w serwisach internetowych. • umie poprosić opiekunów o pomoc przy zakładaniu konta w serwisach internetowych.
Prawo mediów i media publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że gazeta, audycja i portal mają redakcję. • wie, że są książki, gazety, audycje i aplikacje przeznaczone dla dzieci. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że w mediach za treść odpowiada redaktor. • umie rozpoznać oznaczenie programu dla dzieci i młodzieży. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że gazety i portale są prywatne, a radio i telewizja mogą być prywatne lub publiczne. • wie o prawie do autoryzacji i sprostowania. • wie, że materiały reklamowe i sponsorowane muszą być odpowiednio oznaczone. • umie rozpoznać reklamę.
Prawa osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że każdy ma prawo do korzystania z mediów, bez względu na stopień sprawności. • wie, że osoby niepełnosprawne mają trudności w korzystaniu z mediów; np. <i>zdaje sobie sprawę, że babcia musi nastawiać głośno telewizor, tata zakłada okulary do czytania gazety, a niewidomi nie mogą czytać drukowanych książek.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że niepełnosprawny ma równe prawo do wypowiedzi w mediach. • umie podać przykłady barier w dostępie do edukacji, informacji i kultury. • umie podać przykład ułatwień dla niepełnosprawnych; np. <i>wie, że można powiększyć litery, aby każdy mógł je przeczytać, do filmów można dodać napisy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • umie rozpoznać typowe bariery dostępności w danym przekazie medialnym. • umie rozpoznać łamanie praw słabszych w treści przekazu. • umie dostrzec i opisać bezpośrednie bariery dostępności; np. <i>brak napisów pod filmem.</i>
Ochrona danych osobowych	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że nie należy mówić i pisać o sobie i o rodzinie bez potrzeby; np. <i>nie mówi obcym osobom, gdzie mieszka lub jaki samochód mają rodzice.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie ideę ochrony prywatności, ochrony danych osobowych i swoje prawa do takiej ochrony. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że komunikacja elektroniczna wiąże się z gromadzeniem i przechowywaniem informacji o użytkownikach. • umie rozpoznać sytuacje wymuszania danych osobowych. • umie odmówić podania danych osobowych. • umie zakładać konta, korzystając z pseudonimów.

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Rodzaje, źródła i praktyka stosowania prawa w kontekście mediów	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że przed naruszeniem praw komunikacyjnych można się bronić w sądzie. • wie, że istnieją regulacje prawne dotyczące komunikacji przez media (prawo telekomunikacyjne, prawo autorskie, prawo prasowe, ochrona danych osobowych itd.). • wie, że zbiorem norm zwyczajowych w komunikacji on-line jest netykieta. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie świadomie zawrzeć umowę na usługi komunikacyjne, umie wskazać wynikające z niej swoje prawa i obowiązki. • umie egzekwować swoje prawa. • umie zwrócić się o pomoc do organów regulacyjnych i rzeczników różnych grup; np. w przypadku naruszenia ochrony danych osobowych lub naruszenia praw autorskich. • umie zapisać traktatowe, konstytucyjne i ustawowe przełożyć na własne otoczenie i działania. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zinterpretować normy prawne i zastosować je w ciągle zmieniającym się środowisku technologicznym.
Media a prawa człowieka, obywatela i dziecka	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie konkretnie prawa dziecka, człowieka i obywatela dotyczą mediów; np. tajemnica korespondencji. • wie, że prawa komunikacyjne wymagają ochrony. • umie opisać naruszenia praw i swobód oraz reaguje na nie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są zadania regulatorów mediów, rzeczników praw oraz sądów krajowych i europejskich; np. odróżnia rolę, zadania i obszar działania Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości od Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. • umie zwrócić się o wsparcie urzędu, rzecznika lub sądu dla ochrony praw swoich i innych. • rozumie potrzebę aktywnej obrony praw i swobód komunikacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie użyć mediów do publicznej obrony praw swoich i innych.
Prawa wyłączne i monopole intelektualne	<ul style="list-style-type: none"> • potrafi rozróżnić różne rodzaje praw wyłącznych i umie wskazać, jakiego rodzaju prawo dotyczy danej sytuacji. • rozumie, że prawa wyłączne ograniczają wolność użytkowników. • wie, czym jest licencja. • rozumie i umie stosować prawa osobiste autora: prawo do oznaczenia autorstwa i zachowania integralności dzieła. • wie, że prawa wyłączne są ograniczone w czasie. • wie, czym są i czemu służą wolne licencje. • wie, co to jest domena publiczna. • rozumie granice cytatu i dozwolonego użytku. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie cele istnienia prawa autorskiego. • wie, że monopol twórczy jest kompromisem pomiędzy prawami użytkownika a prawami autora. • umie opisać, jak powstają różne prawa wyłączne i jak długo trwa ich ochrona; np. wie, że dzieło uzyskuje ochronę w chwili ustalenia, a patent i znak towarowy trzeba rejestrować. • wie, jakie są cele organizacji zbiorowego zarządu prawami. • umie opisać obszary stosowania monopolu autorskiego i patentowego; np. wie, że prawo autorskie nie dotyczy dokumentów urzędowych, a ochrona patentowa odkryć naukowych, matematyki i programów komputerowych. • umie opisać konflikt między ochroną praw wyłącznych a wolnością dostępu do treści. • umie stosować i rozumie cele wolnych licencji. • wie, czym jest copyleft. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie ustalić status prawny dzieła lub rozwiązania technicznego. • rozumie konflikt między monopolem rozpowszechniania a modelem komunikowania się w sieci. • rozumie przesłanki i skutki wyboru licencji dla swoich dzieł. • rozumie istotę sporu o patenty na programy, o obowiązki pośredników oraz o prawa i wolności prywatnego uczestnika obiegu kultury. • rozumie zasady ochrony patentowej i znaków towarowych. • wie, czym jest ochrona baz danych.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Prawo telekomunikacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • umie opisać rolę i zadania usługodawcy sieciowego. • umie podać przykłady wzajemnych zobowiązań wynikających z umów zawartych z dostawcami usług; <i>np. na jaki okres zawarta jest umowa, jak ją można rozwiązać, jakie są standardy usługi.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to jest usługa powszechna. • umie bronić swych praw, gdy operator odetnie go od usługi lub danych; <i>np. skierować pismo do urzędu.</i> • umie ocenić i sprawdzić jakość usługi. • wie, że usługi podlegają regulacji, umie wskazać powołane do tego urzędy; <i>np. rozróżnia zadania UKE, UOKiK, KRRiT i GIODO.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • umie żądać dostarczenia usług powszechnych. • rozumie obowiązki pośrednika wynikające z powiadomienia o naruszeniu regulaminu lub prawa.
Prawo mediów i media publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że radio i telewizja są regulowane przez KRRiT. • umie opisać zadania mediów publicznych, ich misję oraz sposób finansowania; <i>np. abonament, reklamy, datki.</i> • umie opisać modele zarabiania pieniędzy przez media prywatne; <i>np. reklamy, abonament, dostęp na żądanie, datki.</i> • umie rozpoznać lokowanie produktu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest licencja programowa i przydział pasma. • umie rozpoznać ukrytą reklamę i przesłanie marketingowe. • umie skorzystać z prawa do sprostowania. • umie rozróżnić treści informacyjne, publicystyczne i rozrywkowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przygotować komunikat medialny i wie, które medium może lub musi go zamieścić. • umie rozpoznać naruszenie obowiązków wydawcy lub nadawcy. • umie sprawdzić dane rejestracyjne medium.
Prawa osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to jest konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. • umie dostrzec i opisać pośrednie bariery dostępności; <i>np. zbyt małe czcionki, nieprawidłowy kontrast, chaotyczny układ informacji.</i> • umie reagować na łamanie praw. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie o ustawowych udogodnieniach dla niepełnosprawnych, które muszą stosować wydawcy i nadawcy; <i>np. audiodeskrypcja, język migowy, napisy pod filmem.</i> • wie o istnieniu standardów dostępności i obowiązku ich stosowania; <i>np. znane mu są Wytyczne dotyczące dostępności treści internetowych (WCAG).</i> • wie, że informacja przedstawiona w sposób uniwersalny dociera do większej liczby odbiorców, a niestosowanie standardów dostępności powoduje wykluczenie części obywateli, np. osób starszych. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie sprawdzić spełnienie wymogów dostępności; <i>np. korzysta z narzędzi do samodzielnego badania dostępności.</i> • umie skutecznie reagować na naruszenia wymogów dostępności.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
Ochrona danych osobowych	<ul style="list-style-type: none"> • umie podać przykłady gromadzenia i przechowywania informacji o użytkownikach; np. billingi, dane geolokalizacyjne, emaile, wiadomości, wpisy na forach i w mediach społecznościowych. • umie w praktyce chronić prywatność swoją i innych. • wie o istnieniu obowiązków informacyjnych administratorów danych; np. wie, że może uzyskać informację na temat swoich danych przechowywanych przez właściciela serwisu internetowego. • wie, czego dotyczy ustawa o ochronie danych osobowych. • umie opisać obowiązki dostawców usług w zakresie ochrony danych osobowych. • umie opisać problemy związane z ochroną danych; np. bazy danych, wycieki, łączenie danych z różnych zasobów, dane wrażliwe. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest polityka prywatności. • umie opisać treść ustawy o ochronie danych osobowych. • rozumie pojęcia przetwarzania danych osobowych i administratora danych. • wie, co to są dane wrażliwe. • wie, co to jest GIODO i jakie są jego zadania. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie politykę prywatności firm, z których usług korzysta. • umie stosować zasady ochrony we własnych publikacjach i usługach. • umie zwrócić się z prośbą do GIODO o interwencję lub interpretację. • umie sprawdzić własne dane w zbiorach, w których są zawarte. • umie zarejestrować zbiór i sprawdzić, czy dany zbiór jest zarejestrowany.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Rodzaje, źródła i praktyka stosowania prawa	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym są zwyczajowe normy komunikacyjne. • wie, że prawo obowiązuje także w komunikacji z innymi, a naruszenie go jest karane. • wie, że naruszeń praw komunikacyjnych może dochodzić w sądzie. • rozumie pojęcia wolności słowa, prawa do prywatności (tajemnica korespondencji), ochrony dobrego imienia. • umie wskazać przykłady swoich praw i obowiązków w sferze komunikacji. • rozumie pojęcie umowy. • wie, że korzystanie z usług komunikacyjnych wiąże się z zawarciem umowy. • wie, że zbiorem norm zwyczajowych w komunikacji on-line jest netykieta. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie zapisy traktatowe, konstytucyjne i ustawowe przełożyć na własne otoczenie i działania. • wie, że istnieją regulacje prawne dotyczące komunikacji przez media (prawo telekomunikacyjne, prawo autorskie, prawo prasowe, ochrona danych osobowych itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> • umie egzekwować swoje prawa. • umie zwrócić się o pomoc do organów regulacyjnych i rzeczników różnych grup. • umie zinterpretować normy prawne i zastosować je w ciągle zmieniającym się środowisku technologicznym.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Media a prawa człowieka i obywatela	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że ma prawo do anonimowości, ale nie do bezkarności. • umie godnie się zachować w sytuacjach komunikacyjnych. • rozumie, że każdy ma prawo do nauki i dostępu do wiedzy. • zna swoje prawa komunikacyjne wynikające z praw człowieka i obywatela. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie dostrzec naruszenia praw, wolności, równości i prywatności w mediach i reaguje na nie. • rozumie rolę prawa do edukacji i do udziału w kulturze. • wie, jakie konkretnie prawa człowieka i obywatela dotyczą mediów. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie są zadania regulatorów mediów, rzeczników i sądów krajowych i europejskich. • umie zwrócić się o wsparcie urzędu, rzecznika lub sądu dla ochrony praw swoich i innych osób. • umie użyć mediów do publicznej obrony praw swoich i innych. • rozumie potrzebę aktywnej obrony praw i swobód.
Prawa wyłączne i monopole intelektualne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że o publikacji decyduje autor. • wie, co to jest plagiat. • wie, że są różne prawa wyłączne: autorskie, patentowe, do znaków towarowych. • umie poprawnie cytować i oznaczać autorstwo. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest licencja. • rozumie i umie stosować prawa osobiste autora: prawo do oznaczenia autorstwa i zachowania integralności dzieła. • wie, co to jest domena publiczna. • wie, co to jest dozwolony użytek osobisty i publiczny. • wie, że prawa wyłączne są ograniczone w czasie. • wie, co to są dzieła zależne. • umie wskazać, jaki rodzaj prawa wyłącznego dotyczy danej sytuacji. • umie opisać, jak powstają różne prawa wyłączne i jak długo trwa ich ochrona. • wie, czym są i czemu służą wolne licencje oraz zna ich rodzaje. • umie postąpić w typowych sytuacjach związanych z publikacją własnej i cudzej twórczości. • rozumie granice cytatu i dozwolonego użytku. • rozumie, że prawa wyłączne ograniczają wolność użytkowników. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie cele istnienia prawa autorskiego. • wie, że monopol twórczy jest kompromisem pomiędzy prawami użytkownika a prawami autora. • wie, jakie są cele organizacji zbiorowego zarządu prawami. • umie opisać konflikt między ochroną praw wyłącznych a wolnością dostępu do treści. • umie stosować i rozumie cele wolnych licencji. • wie, czym jest copyleft. • umie prawidłowo ustalić status prawny dzieła lub rozwiązania technicznego. • rozumie konflikt między monopolem rozpowszechniania a modelem komunikowania się w sieci. • rozumie przesłanki i skutki wyboru licencji dla swoich dzieł. • rozumie istotę sporu o patenty na programy, o obowiązki pośredników oraz o prawa i wolności prywatnego uczestnika obiegu kultury. • rozumie zasady ochrony patentowej i znaków towarowych. • wie, czym jest ochrona baz danych.
Prawo telekomunikacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że operatorzy mają obowiązki i potrafi wskazać ich przykłady. • umie podać przykłady wzajemnych zobowiązań wynikających z umów zawartych z dostawcami usług. • wie, co to jest usługa powszechna. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że usługi podlegają regulacji, umie wskazać powołane do tego urzędy. • umie bronić swych praw, gdy operator odetnie go od usługi lub danych. • umie ocenić i sprawdzić jakość usługi. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie żądać dostarczenia usług powszechnych. • rozumie obowiązki pośrednika wynikające z powiadomienia o naruszeniu.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Prawo mediów i media publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że w mediach za treść odpowiada redaktor. • umie rozpoznać oznaczenie programu dla dzieci i młodzieży. • wie, że gazety i portale są prywatne, a radio i telewizja mogą być prywatne lub publiczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że radio i telewizja są regulowane przez KRRiT. • wie o prawie do autoryzacji i sprostowania. • wie, że materiały reklamowe i sponsorowane muszą być odpowiednio oznaczone. • umie rozpoznać reklamę i lokowanie produktu. • umie opisać zadania mediów publicznych, ich misję oraz sposób finansowania. • umie opisać modele zarabiania przez media prywatne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest licencja programowa i przydział pasma. • umie skorzystać z prawa do sprostowania. • umie przygotować komunikat medialny i wie, które medium może lub musi go zamieścić. • umie rozpoznać naruszenie obowiązków wydawcy lub nadawcy. • umie sprawdzić dane rejestracyjne medium.
Prawa osób niepełnosprawnych	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że niepełnosprawny ma równe prawo do wypowiedzi w mediach. • umie podać przykłady barier w dostępie do edukacji, informacji i kultury. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie o istnieniu standardów dostępności. • wie, co to jest konwencja o prawach osób niepełnosprawnych. • umie rozpoznać łamanie praw słabszych w treści przekazu. • umie dostrzec i opisać bezpośrednio i pośrednio bariery dostępności. • umie reagować na łamanie praw. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie o ustawowych udogodnieniach dla niepełnosprawnych, które muszą stosować wydawcy i nadawcy. • umie sprawdzić spełnienie wymogów dostępności. • umie skutecznie reagować na naruszenia.
Ochrona danych osobowych	<ul style="list-style-type: none"> • umie dbać o prywatność. • rozumie ideę ochrony danych osobowych i swoje prawa do takiej ochrony. • wie, że komunikacja elektroniczna wiąże się z gromadzeniem i przechowywaniem informacji o użytkownikach. • umie rozpoznać sytuacje wymuszania danych osobowych. • umie odmówić podania danych osobowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co to jest polityka prywatności. • wie, co to są dane wrażliwe. • wie, co to jest GIODO. • wie o istnieniu obowiązków informacyjnych administratorów danych. • wie, co to jest powierzenie przetwarzania danych. • wie, czego dotyczy ustawa o ochronie danych osobowych. • umie opisać obowiązki dostawców usług w zakresie ochrony danych osobowych. • umie opisać problemy związane z ochroną danych. • umie w praktyce chronić prywatność swoją i innych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, jakie dane i jak długo gromadzi i przechowuje operator usługi. • umie opisać treść ustawy o ochronie danych osobowych. • umie stosować zasady ochrony we własnych publikacjach i usługach. • umie zwrócić się do GIODO z prośbą o interwencję lub interpretację. • umie sprawdzić własne dane w zbiorach, w których są zawarte. • umie zarejestrować zbiór i sprawdzić, czy dany zbiór jest zarejestrowany. • rozumie politykę prywatności firm, z którymi zawiera umowy.

**VIII.
EKONOMICZNE
ASPEKTY
DZIAŁANIA
MEDIÓW**

Edukacja formalna – dzieci

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Rynek mediów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są różne rodzaje mediów i umie to pokazać na przykładach; np. umie wymienić: pismo dla dzieci do czytania, audycja telewizyjna do oglądania, audiobook do słuchania, gra w internecie do grania itp. • wie, że media mają odbiorców/użytkowników. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że media tworzą wraz z ich użytkownikami tzw. rynek mediów. • umie nazwać tradycyjne rodzaje mediów: prasa, radio, telewizja. • wie i rozumie, że internet to medium innego rodzaju. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są różne typologie mediów: np. media tradycyjne i tzw. nowe media, mass-media i media społecznościowe; prasa drukowana i media elektroniczne; media publiczne i media prywatne. • umie wskazać podstawowe różnice między tymi typami mediów. • wie, że w obszarze mediów działają przedsiębiorstwa: ktoś tam pracuje i w ten sposób zarabia na życie, ktoś tym zarządza. • rozumie zależność między mediami i ich użytkownikami (relacja wymiany, uczestnictwa i współtworzenia).
<p>Informacja jako dobro ekonomiczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • intuicyjnie wie, czym jest informacja; np. wie, na jakim kanale znajdzie ulubioną bajkę, albo że ta bajka jest nadawana o takiej, a nie o innej porze dnia. • umie dzielić się informacjami z innymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że informację można przekazać bezpośrednio lub pośrednio. Tym drugim zajmują się media (prasa, media elektroniczne). • wie, że w języku mediów informacje to: wydarzenia/newsy/wiadomości. • rozumie pojęcie reklamy. Wie, że są komunikaty perswazyjne i informacyjne. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że informacja ma swój kontekst, który decyduje, czy mamy do czynienia z przekazem perswazyjnym, czy czysto informacyjnym. • umie rozróżnić reklamę od przekazu informacyjnego. • wie, że również reklama zawiera element informacyjny, ale jest on podporządkowany celowi perswazyjnemu.

Zagadnienia	Wychowanie przedszkolne	Szkoła podstawowa, klasy 1-3	Szkoła podstawowa, klasy 4-6
<p>Finansowanie mediów i wybrane sposoby zarabiania w nowych mediach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że w mediach są reklamy; np. umie wskazać reklamy w ulubionym piśmie albo między bajkami w telewizji. • wie, że za dostęp do mediów się płaci np. kupowanie gazety w kiosku. • wie, że dobra można nabywać w sklepie, ale też przez internet. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są takie gry sieciowe, w których podstawowa usługa jest bezpłatna, ale trzeba płacić za dodatkowe funkcjonalności. • wie, że jako nieletni nie może dokonywać samodzielnie transakcji w internecie. • umie wskazać różne sposoby nabywania dóbr; np. sklep w galerii handlowej, sklep internetowy, aukcja. • rozumie, że za dostęp do mediów się płaci. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że są np. takie hostingi plików, czy takie gry sieciowe, w których podstawowa usługa jest bezpłatna, ale trzeba płacić za dodatkowe funkcjonalności; wie, że w świetle prawa nie może dokonywać takich płatności. • wie, że czasem informacja o podwyższonej płatności za skorzystanie z jakiejś usługi nie jest dość wyeksponowana i trzeba umieć ją rozkodować; np. koszt SMS-ów w głosowaniach telewizyjnych czy reguła dla telefonicznych numerów specjalnych, gdzie cena zakodowana jest w pierwszych cyfrach danego numeru. • wie o istnieniu ukrytych płatności w internecie; np. w serwisie Pobieraczek. • wie, że w mediach płaci się za dostęp, a nie za treść, stąd potrzeba finansowania mediów z innych źródeł; np. w TVP reklamy nie przerywają audycji, ale jest abonament. • wie zatem, że reklama służy również finansowaniu mediów. • rozumie, dlaczego nie może samodzielnie dokonywać transakcji w internecie.
<p>Polityka medialna</p>			<ul style="list-style-type: none"> • wie, że polityka medialna to ogół działań związanych z funkcjonowaniem mediów (ich regulacją, nadzorem i kontrolą) i umie wskazać elementy tej polityki; np. umie wskazać przykłady regulacji rynku.

Edukacja formalna – młodzież

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Rynek mediów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że rynek mediów tworzą nie tylko media i ich użytkownicy, ale też instytucje publiczne powołane do nadzoru i kontroli rynku. • wie, że przedsiębiorstwa medialne mają: właściciela, organ zarządczy i określoną formę prawną; mają też określoną linię redakcyjną. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie rozróżnić media publiczne od mediów prywatnych i wie, jakie są podstawowe konsekwencje tego podziału; np. obowiązek uzyskania koncesji lub jego brak, różnice w formie finansowania. • wie, że na rynku mediów występuje zjawisko konkurencji i koncentracji. • umie wskazać różnice między mediami tradycyjnymi a nowymi mediami w zakresie regulacji. • rozumie, że bariery wejścia na rynek są także tworzone przez regulatora; np. wie, że oprócz wymogów kapitałowych potrzebne jest zdobycie koncesji lub rejestracja. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest pluralizm mediów i rozumie, dlaczego należy chronić konkurencję na rynku mediów. • wie o istnieniu nieformalnej ekonomii mediów, będącej w dużej części lub w całości poza zasięgiem polityki państwa, jego regulacji i opodatkowania. • umie podać przykłady nieformalnej ekonomii mediów; np. sieć wymiany plików. • wie, czym jest konsolidacja i koncentracja własności mediów; rozumie ich podstawowe przyczyny i umie dostrzec efekty (choć nie musi znać ich nazewnictwa; np. efekt skali, zakresu, czy synergii. • umie rozróżnić: koncentrację pionową, (wydawca gazety kupuje/tworzy radio) od koncentracji poziomej (radio kupuje inne radio); np. wie, że Eurozet, który w 2008 r. nabył Radio Józef to przykład koncentracji poziomej, a spółka Agora, do której należą gazety, radio, portale internetowe i platformy blogerskie – koncentracji pionowej. • rozumie funkcjonowanie łańcucha wartości w mediach i wie, że żaden z elementów nie pełni w nim nadrzędnej roli (różne etapy procesu są wobec siebie komplementarne i „wzajemnie się karmią”).

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Informacja jako dobro ekonomiczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że informacja to dobro. • wie, że nie każdy ma do niej dostęp. • zna pojęcie asymetrii informacji. • wie, że w cyfrowym świecie informacja nie tylko nie traci na znaczeniu, ale zyskuje, tyle, że zmienia się jej ekonomika (maleje/zanika asymetria informacyjna). • wie, że tworzenie informacji, jak również jej przekazywanie, niesie za sobą koszty. Te koszty nie są dostrzegane przez bezpośrednich odbiorców (czytelników, słuchaczy, widzów), bo ponoszą je np. producenci. • wie, że koszt wytworzenia danego dobra nie jest równoznaczny z jego wartością ani ceną. • wie o istnieniu ekonomii daru i umie rozpoznać jej elementy w relacjach dotyczących mediów. • wie, że jedną z zasad biznesu w sieci jest ekonomia uwagi i umie pokazać ten mechanizm; np. na przykładzie historii wyszukiwania w Google. • wie, że istnieje prawo własności intelektualnej (w tym w szczególności prawo autorskie) i wie, że przestrzeganie jego zasad ma wpływ na ekonomiczną wartość oraz dostępność danego dobra. • rozumie, że cena jest wartością umowną – sprzedawca proponuje cenę, a nabywca ją akceptuje lub odrzuca. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że między mediami tradycyjnymi a odbiorcami odbywa się wymiana na poziomie ekonomicznym (w sieci – na poziomie ekonomii uwagi), choć odbiorca nie płaci bezpośrednio za informację, co wynika ze sposobu finansowania tych mediów. • wie, że obowiązujące przepisy dot. własności intelektualnej mogą wpływać na postrzeganie informacji i cenę danego dobra; np. wie, że idea nie ma właściciela, ale zapisana na kartce papieru przez autora automatycznie podlega ochronie prawnej. • rozumie ekonomiczne i prawne konsekwencje obowiązujących przepisów dotyczących własności intelektualnej; np. rozumie ograniczenie możliwości korzystania z prywatnej kopii filmu na DVD – można go oglądać samemu w domu, ale wyświetlanie w szkole kopii bez licencji na publiczne odtwarzanie grozi konsekwencjami prawnymi i ekonomicznymi. • wie, czym jest informacja publiczna. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie przeanalizować wpływ ustawodawstwa na politykę informacyjną i medialną.

Zagadnienia	Gimnazjum	Szkoła ponadgimnazjalna	Szkolnictwo wyższe
<p>Finansowanie mediów i wybrane sposoby zarabiania w nowych mediach</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że media dzielą się na prywatne i publiczne ze względu na sposób ich finansowania. • wie, czym jest i do czego służy abonament radiowo-telewizyjny. • wie, że niektóre blogi są sponsorowane przez firmy i umie odróżnić zachętę do zakupu danego dobra od informacji o tym dobru. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że serwisy, w których sprzedaje się treści, to wyjątek, a nie zasada finansowania mediów; np. wie, że w internecie można kupić uprzywilejowany dostęp i czas – abonament dot. notowań na giełdzie. • wie, na czym polegają podstawowe zasady handlu w sieci i płatności on-line; np. wie, jak działają aukcje on-line. • biegle umie posługiwać się terminami dot. następujących zagadnień finansowania mediów i rozumie ich znaczenie oraz powiązania: przychody z reklam, dotacje, abonament. • rozumie powiązanie malejącej asymetrii informacyjnej w środowisku cyfrowym z ceną na niektóre produkty nabywane w sieci; np. rozumie wpływ wyszukiwarek internetowych, porównywarek cenowych i internetowych platform handlowych na obniżkę marż produktów nabywanych w sieci. 	
<p>Polityka medialna</p>	<ul style="list-style-type: none"> • umie podać przykłady/elementy polityki medialnej. • umie wyjaśnić różnice między mediami publicznymi a prywatnymi w zakresie kontroli i regulacji (struktura właścicielska). 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wyjaśnić pojęcie polityki medialnej oraz wymienić jej wybrane cele i narzędzia; np. prawo medialne i telekomunikacyjne, regulacja i otoczenie instytucjonalne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie o istnieniu międzynarodowego wymiaru polityki medialnej; zna rolę organizacji międzynarodowych: UE, ITU, WTO, OECD. • umie wskazać źródła presji politycznej i ekonomicznej wywieranej na media ze względu na model finansowania. • rozumie wpływ polityki medialnej na zjawiska natury ekonomicznej zachodzące w mediach; np. tworzenie barier wejścia na rynek, koncentracja, finansowanie mediów.

Kształcenie ustawiczne

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Rynek mediów	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że istnieją różne rodzaje mediów (radio, TV, internet, prasa). • wie, czym jest abonament radiowo-telewizyjny. • umie odróżnić media publiczne od prywatnych. • wie, że rynek mediów jest regulowany. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że prywatna stacja radiowa lub telewizyjna musi ubiegać się o koncesję na nadawanie, a publiczne stacje nie mają tego obowiązku. • wie, że na rynku występuje zjawisko konkurencji i koncentracji i umie wskazać ich przykłady. • wie, że rynek medialny składa się z mediów, ich użytkowników oraz z otoczenia regulacyjnego. • umie wskazać regulatorów mediów (obecnie: KRRiT, UKE) oraz ciała samoregulujące (samorządy branżowe, komisje etyki). 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie konsekwencje konsolidacji i koncentracji mediów. • rozumie różnice między koncentracją poziomą i pionową. • umie wskazać bariery wejścia na rynek mediów.
Informacja jako dobro ekonomiczne	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie kontekst informacji (umie przetwarzać informacje otrzymane za pośrednictwem mediów). • umie odróżnić przekaz informacyjny od reklamowego. • wie, że informacja to dobro i że częściej się płaci za dostęp niż za samą informację; np. opłata za korzystanie z programów TV w sieci kablowej. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, co oznacza pojęcie „asymetria informacji” i wie, że jej znaczenie maleje w środowisku cyfrowym. • wie, że koszt wytworzenia danego dobra nie jest równoznaczny z jego ceną ani wartością; np. wie że minimalny koszt wyprodukowania telefonu komórkowego jest inny niż jego cena rynkowa, która ulega zmianom, m.in. w promocjach cenowych. • wie, że istnieje własność intelektualna (w tym prawo autorskie) i rozumie jej prawne oraz ekonomiczne konsekwencje. • umie podać przykłady ekonomii uwagi i ekonomii daru. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, na czym w środowisku cyfrowym polega zmiana ekonomicznego ujęcia „informacji jako dobra”. • rozumie, na czym polega ekonomia uwagi i ekonomia daru. • rozumie ekonomiczne konsekwencje przepisów dot. własności intelektualnej. • wie, czym jest informacja publiczna i jak uzyskać do niej dostęp.

Zagadnienia	Poziom minimum	Poziom optimum	Poziom mistrzowski
Finansowanie mediów i wybrane sposoby zarabiania w nowych mediach	<ul style="list-style-type: none"> • wie, na czym polegają podstawowe zasady handlu w sieci i płatności on-line; np. wie, jak działają aukcje internetowe. • wie, że są takie usługi w internecie, gdzie podstawowa usługa jest bezpłatna, ale trzeba płacić za dodatkowe funkcjonalności. • wie, że czasem usługa o podwyższonej płatności nie jest dość wyeksponowana i trzeba umieć ją rozkodować; np. koszt SMS-ów w głosowaniach telewizyjnych lub reguła telefonicznych numerów specjalnych, w których cena jest zakodowana w pierwszych cyfrach danego numeru. • wie, że w mediach płaci się za dostęp, a nie za treść, stąd potrzeba finansowania mediów z innych źródeł, takich jak reklama czy abonament rtv. • wie, że media dzielą się na publiczne i prywatne ze względu na sposób finansowania. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, czym jest i do czego służy abonament rtv. • wie, że niektóre blogi są sponsorowane przez firmy i umie odróżnić zachętę do zakupu danego dobra od informacji o nim. • wie o ukrytych płatnościach w internecie. • umie dokonywać bezpiecznych i skutecznych transakcji internetowych oraz rozumie zasady handlu w sieci i płatności on-line. 	<ul style="list-style-type: none"> • umie wskazać źródła presji politycznej i ekonomicznej wywieranej na media ze względu na model finansowania. • rozumie, że serwisy, w których sprzedaje się treści, to wyjątek, a nie zasada finansowania mediów; np. internecie można sprzedawać uprzywilejowany dostęp i czas.
Polityka medialna	<ul style="list-style-type: none"> • wie, że rynek mediów podlega nadzorowi i kontroli. 	<ul style="list-style-type: none"> • wie o istnieniu nieformalnych systemów medialnych, będących w dużej części lub w całości są poza zasięgiem polityki państwa. • wie o istnieniu międzynarodowego wymiaru polityki medialnej i umie podać przykłady organizacji międzynarodowych mających wpływ na ten wymiar. • umie rozpoznać elementy polityki medialnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie podstawowe funkcje, cele i narzędzia polityki medialnej. • umie podać przykłady wpływu polityki medialnej na funkcjonowanie mediów (sposób ich finansowania, tworzenie nowych mediów).